

PRIOLOG POZNAVANJU NAJSTARIJEG OPTJECAJA NOVCA NA PROSTORU JUŽNOG VELEBITA

Contribution to the study of the oldest coin circulation on the territory of Southern Velebit

Izvorni znanstveni rad
Prapovijesna arheologija/Antička arheologija

Original scientific paper
Prehistoryc archaeology/Roman archaeology

UDK/UDC 904:737(497.5–3Lika)“652“

Primljeno/Received: 14. 02. 2011.
Prihvaćeno/Accepted: 12. 12. 2011.

MARTINA DUBOLNIĆ GLAVAN
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru
Obala Kneza Trpimira 8
HR–23000 Zadar
martina.dubolnic@gmail.com

VEDRANA GLAVAŠ
Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru
Obala Kralja Petra Krešimira IV. 2
HR–23000 Zadar
vedrana.glavas@gmail.com

*Članak obrađuje prve numizmatičke nalaze s prostora primorske padine južnog Velebita. Obrađena su 33 primjerka novca koji potječu s lokaliteta Sveta Trojica kod Starigrada Paklenice, jedan primjerak s gradine Dračevac u Jasenicama te jedan primjerak s gradine Cvituša kod Lovinca. Zastupljen je hispanski, grčko-ilirski, sjevernoafrički novac (Egipat, Kartaga, Numidija), rimski republikanski novci, venecijanska gazzetta i jedan nedefiniran komad (aes rude?). Novac je prikupljen površinskim pregledom terena, te predstavlja doprinos proučavanju problematike najstarijeg optjecaja novca na prostoru velebitskog masiva odnosno graničnom području predrimске Liburnije. S obzirom na položaje spomenutih lokaliteta autorice donose trase putova kojima je taj novac cirkulirao u Lici.**

Ključne riječi: Južni Velebit, Lika, Liburni, Japodi, hispanski novac, grčko-ilirski novac, sjevernoafrički novac, rimski republikanski novac, komunikacije, optjecaj novca

*The article gives an analysis of the first numismatic finds from the seaward slopes of Southern Velebit: 33 coins collected from the Sveta Trojica site near Starigrad Paklenica, one coin from the Dračevac hill fort in Jasenice and one coin from the Cvituša hill fort near Lovinac. The finds comprise coins of Hispanic, Greek-Illyrian and North African origin (Numidia, Carthage, Egypt), Roman Republican coins, a Venetian gazzetta and one unidentified piece (aes rude?). Collected during field surveys, the coins contribute to the study of the circulation of the oldest coins in the Velebit area, i.e. in the border area of pre-Roman Liburnia. Considering the location of the sites in question, the authors also list the routes through which the coins circulated in Lika.**

Key words: Southern Velebit, Lika, Liburnians, Iapodes, Hispanic coins, Greek – Illyrian coins, North African coins, Roman Republican coins, routes, coin circulation

* Skraćena verzija ovog rada pod nešto izmjenjenim naslovom izložena je na šestom Međunarodnom numizmatičkom kongresu (INCC 2010.) održanom od 27. – 29. rujna 2010. u Zadru. Zbog nemogućnosti pravovremene objave, ali i novih podataka prikupljenih u međuvremenu, autori su sadržaj rada odlučili prikazati na ovom mjestu.

* The abridged version of this article under a different title was submitted at the 6. International Numismatic Congress in Croatia (INCC 2010.) held in Zadar on September 27-29. 2010. Due to the inability of timely publication, but also to the new data gathered in the meantime, the authors have decided to publish their study and its contents in this magazine.

Primorski obronak južnog Velebita do nedavno je u arheološkom smislu predstavljao gotovo potpuno nepoznato područje. Krški teren Velebita zbog nepristupačnosti i surovosti privlačio je pažnju rijetkih istraživača, koji su s više ili manje preciznosti, uglavnom samo evidentirali postojanje arheoloških lokaliteta, dok su istraživanja bila oskudna. Prva sustavnija rekognosciranja šire okolice Starigrada Paklenice provedena su u razdoblju od 1998. do 2007. (Dubolnić 2006: 54–64; 2006a: 1–55; 2006b: 51–64; 2007: 1–58; 2008: 9–22). Značajan pomak dogodio se u vremenskom periodu od

Most of the Southern Velebit coastal slopes are archaeologically unexplored. The inaccessibility and harshness of the karst rarely attracted the attention of explorers, who mostly only registered, more or less precisely, the existence of archaeological sites and rarely did any real research. The first systematic field surveys of the broader surroundings of Starigrad Paklenica were made in the period 1998–2007 (Dubolnić 2006: 54–64; 2006a: 1–55; 2006b: 51–64; 2007: 1–58; 2008: 9–22). Significant progress was made from 2008 to 2010, when a professional field survey was carried out,

Sl. 1 Gradinsko naselje na lokalitetu Sveta Trojica, pogled sa zapada (snimila: M. Dubolnić Glavan 2009.)
 Fig. 1 Settlement on the Sveta Trojica hill-fort site, view from the west (photo by M. Dubolnić Glavan 2009)

2008. do 2010. godine kada je provedeno stručno rekonosciranje koje je rezultiralo izradom prve sustavne topografije spomenutog područja (Dubolnić 2008a: 502–504).¹ Na taj način započelo je stvaranje jasnije arheološke slike prostora koji se na prvi pogled čini potpuno napuštenim i nepristupačnim za život. Interes za Velebit i njegovu južnu padinu se nastavlja, a ovaj rad je jedan od doprinosa proučavanju spomenutog prostora.

Obrađena su ukupno 34 primjerka novca i jedan nedefinirani brončani komad (*aes rude?*) koji većinom ne potječu sa stručno vođenih iskopavanja već su prikupljeni površinskim pregledom terena. Budući da je u arheološkoj literaturi dosad bilo tek nekolicina šturih spomena nalaza ranog novca (Abramić, Colnago 1909: 53–54, 112; Batović 1974: 159–233), prostor primorske padine južnog Velebita predstavlja potpunu nepoznanicu i u numizmatičkom smislu. Iz tog razloga je svaki novi nalaz nužno objelodaniti i predstaviti stručnoj javnosti. Nešto su bolje zastupljeni numizmatički nalazi sa šireg prostora sjevernog, srednjeg i jugoistočnog Velebita na potezu između Senja, Karlobaga, Obrovca i Zrmanje međutim, i oni predstavljaju većinom pojedinačne primjere i slučajne nalaze te ne potječu sa stručnih istraživanja (Dukat, Glavičić 1975: 167–196; Dukat et al. 1984: 41–58).

U ovom se radu obrađuju prvi numizmatički nalazi pronađeni na prostoru dvaju željeznodobnih naselja gradinskog tipa u okolici Starigrada Paklenice (antički *Argyruntum*) te

which resulted in the first systematic topographic description of the area (Dubolnić 2008a: 502–504).¹ This was the beginning of a clearer archaeological insight into a terrain which at first glance seemed completely deserted and inhabitable. The interest in Mt. Velebit and its southern slopes continues, and this article is meant to contribute to the study of this terrain.

The article lists and analyzes a total of 34 coins and one bronze object of unidentifiable purpose (*aes rude?*), which mostly did not originate from research excavations but were rather collected during field surveys of the terrain. Since archaeological literature only briefly mentions several finds of early coins (Abramić, Colnago 1909: 53–54, 112; Batović 1974: 159–233), the territory of the seaward slopes of Southern Velebit still remains a complete numismatic mystery, which is why it is crucial to publish and present every new find to the professional public. Numismatic finds from the wider territory of the Northern, Middle and Southeastern Velebit, the stretch between Senj, Karlobag, Obrovac and the Zrmanja River, are somewhat better represented. However, they too, are mostly individual specimens and chance finds, and do not originate from research excavations (Dukat, Glavičić 1975: 167–196; Dukat et al. 1984: 41–58).

This study analyses the first numismatic finds discovered in the area of two Iron Age hill-fort-type settlements in the

¹ Istraživanja su provedena u sklopu projekta *Istraživanje i zaštita kulturno-povijesne baštine južnog Velebita 2008. – 2010.* kojim je provedena inventarizacija arheološke i etno baštine općine Starigrad Paklenica.

¹ Research was conducted as part of the project entitled *Research and Preservation of the cultural and historical heritage of Southern Velebit, 2008–2010*, which inventoried the archaeological and ethnological heritage of the Starigrad Paklenica municipality.

jednog u okolini Lovinca. Ovi lokaliteti, Gradina sv. Trojica, Dračevac i Cvituša su struci još uvijek relativno nepoznati. Lokalitet Sv. Trojica (sl. 1), s kojeg potječe ukupno 33 primjerka novca, nalazi se oko 6 km sjeverozapadno od današnjeg Starigrada Paklenice na potezu između Tribnja Šibuljine i Šilježetarice. Tipično željeznodobno naselje gradinskog tipa smjestilo se na vrhu i obroncima uzvišenja Gradina podno planinskog zaseoka Veliki Ledenik. Prostorom dominira toponim Sv. Trojica po titularu kasnoantičke crkvice smještene na nižim padinama s južne strane lokaliteta.

Nalazište je ubicirano rekognosciranjima još osamdesetih godina 20. st., ali do danas nije bilo istraživanja (Glavičić 1984: 16–21). U arheološkoj literaturi lokalitet je učestalije spominjan tek u novije vrijeme nakon bespravne gradnje makadamskog puta do sela Veliki Ledenik tijekom 2005. (Dubolnić 2006a: 11–14; 2006b: 55–57; 2007: 39–40), kada je devastiran na potezu od crkvice sv. Trojice u podnožju, do utvrđenog vrha Gradine. Lokalitet je devastiran u dužini od oko 1230 m, širini od 4 m i visini mjestimično od 0,5 m do 4 m. Cesta je iza sebe ostavila raskopane profile u kojima se na čitavom potezu uočavaju kulturni slojevi s brojnim arheološkim nalazima: keramičkim, metalnim, koštanim i kamenim ostacima koji upotrebu lokaliteta okvirno datiraju u vremenski raspon od željeznog doba, rane antike pa sve do kasnoantičkog perioda. Neki nalazi upućuju i na život lokaliteta čak i u kasnijem, srednjovjekovnom razdoblju (Dubolnić 2007: 40). Lokalitet se prostire u dužini od oko 1000 m i širini oko 350 m što ga čini najvećim naseljem gradinskog tipa na ovom dijelu Velebita. Uz pojedine nalaze metalnih predmeta, ističu se nalazi novca koji su sporadično pronalazeni na površini čitavog lokaliteta. Zastupljen je ilirski, sjevernoafrički novac (Egipat, Kartaga, Numidija), rimski republikanski novac, jedna venecijanska *gazzetta* i jedan nedefinirani brončani komad (*aes rude?*).

Gotovo sve primjerke novca koji su obrađeni u radu površinskim pregledima terena prikupio je M. Rebić, dok je jedan primjerak novca Kartage pronađen stručno provedenim arheološkim rekognosciranjima.² Većinu novca nalaznik je pronašao u vremenskom periodu od 1997. do 2008. godine na prostoru od utvrđenog vrha do podnožja Gradine uz morsku obalu.

Na istom prostoru, nalaznik je nekoliko dana nakon probijanja ceste, na dubini od oko 50 cm pronašao i brončanu posudu koja je prema njegovim riječima sadržavala 2 primjerka numidskog novca. Velika je šteta da se novci nisu do danas sačuvali jer bi takav nalaz mogao predstavljati ostatke ostave s novcem. Posuda je solidno očuvana, te će se o njoj više moći reći nakon provedene obrade.³

Jedan primjerak kartaškog novca (T. 1: 9) pronađen je 2008. arheološkim rekognosciranjima na istočnim obronci-

vicinity of Starigrad Paklenica (ancient *Argyruntum*) and one near Lovinac. These sites, the Gradina sv. Trojica, Dračevac and Cvituša, are still relatively unknown to the professional community. The Sv. Trojica site, (Fig. 1), where 32 coins were discovered, is located about 6 km north-west of modern-day Starigrad Paklenica, on the stretch between Tribanj, Šibuljina and Šilježetarica. It is a typical Iron Age settlement of the hill-fort type, situated at the hilltop and the slopes of the Gradina elevation, beneath the mountain hamlet of Veliki Ledenik. The area is dominated by the Sv. Trojica toponym, titular of a late antiquity church situated on the lower eastern slopes of the site.

The location of the site was defined during the reconnaissance surveys conducted in the 1980s, but no research has been carried out to this day (Glavičić 1984: 16–21). Only recently has the site started appearing in archaeological literature because of the illegal construction of a macadam road to the Veliki Ledenik hamlet in 2005 (Dubolnić 2006a: 11–14; 2006b: 55–57; 2007: 39–40), which devastated the site on the stretch from Sv. Trojica church at the bottom to the hill fort at the top. The devastated section is about 1,230 m long, 4 m wide and sporadically reaches 0.5 - 4 m in height. The road exposed dug-out profiles that reveal cultural layers containing numerous archaeological finds: ceramics, metal, bone and stone remains, all of which roughly date the use of the site to a time frame spanning from as early as the Iron Age, through Early Antiquity and all the way to Late Antiquity. Some of the finds suggest that life at the site continued even into the Late Middle Ages (Dubolnić 2007: 40). The site extends about 1,000 m in length and 350 m in width, which makes it the largest hill-fort-type settlement in this part of Mt. Velebit. Among the individual finds of metal objects we can single out coins sporadically collected from the surface of the entire site. The recovered coins are of Greek-Illyrian, North African (Numidia, Carthage, Egypt), and Roman Republican provenience, one Venetian *gazzetta* and one unidentified bronze object (*aes rude?*).

Almost all the coins dealt with in this study were recovered by M. Rebić during field surveys, whereas one Carthaginian coin was recovered during archaeological reconnaissance surveys.² Most of the coins collected were found in the period from 1997 to 2008, in the area between the fortified hill-top and the foot of the hill fort by the seaside.

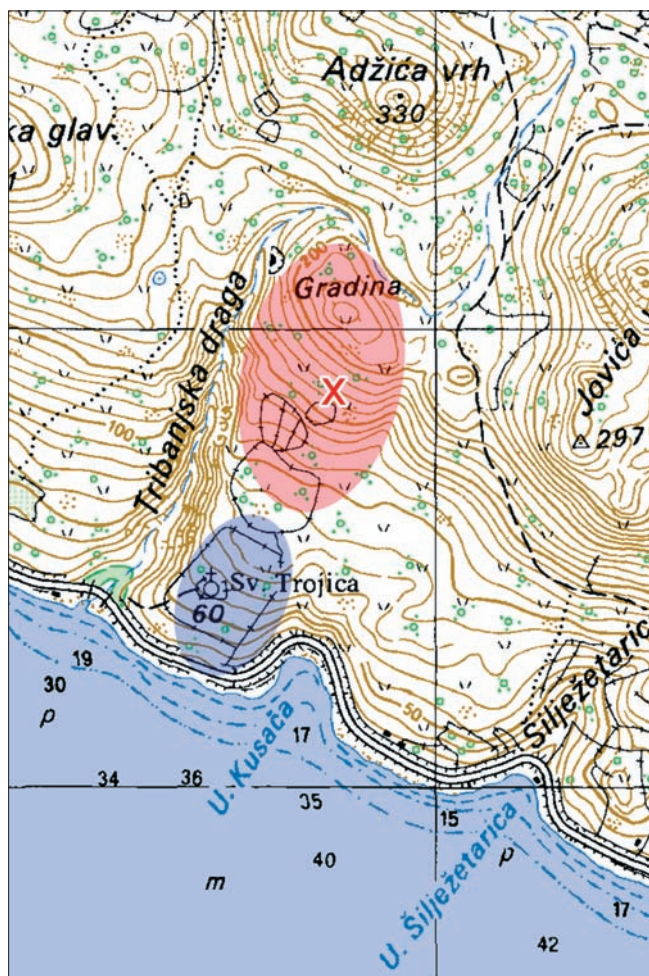
Several days after the macadam road was built, at the same location, at a depth of around 50 cm, a bronze vessel was discovered which, according to the finder, contained two Numidian coins. It is truly a pity that the coins were not preserved because they may have belonged to a coin hoard. The vessel was well preserved and is now being processed.³

2 Lokalitet je rekognosciran u više navrata u vremenu od 1998. do 2007., a detaljan pregled terena je izvršen spomenutim istraživanjima u razdoblju od 2008. do 2009., kada je izrađen i geodetski snimak Gradine.

3 Rekognosciranjem lokaliteta u studenom 2008., proveli smo jedan čitav dan na terenu s nalaznikom građe, pa su tom prilikom detaljno zabilježena mjesta pronalaska pojedinih nalaza. Ovom prilikom zahvaljujemo se srdačno gospodinu Markici Rebiću na darovanim nalazima, numizmatičkoj građi ustupljenoj za objavu, te na susretljivosti u pružanju informacija o okolnostima nalaza.

2 Reconnaissance surveys of the site were carried out on several occasions between 1998 and 2007. A more detailed survey of the terrain was conducted during the 2008/09 excavations, when the geodetic survey of the hill fort was completed.

3 During the reconnaissance survey of the site, in November 2008, we spent an entire day in the field with the finder, recording in detail all the places of the recovery of individual finds. We take this opportunity to thank once more Mr Markica Rebić for the finds donated, for putting his numismatic collection at our disposal for publication and for his affability in relaying information about the circumstances of the finds.

Sl. 2 Disperzija novca pronađenog na Gradini sv. Trojica: crvenom bojom je označeno mjesto nalaza sjevernoafričkih i ilirskih novaca te moguće ostave s novcem, dok su nalazi rimskog i venecijanskog novca označeni plavom bojom (autorica: M. Dubolnić Glavan; obrada: D. Vujević)

Fig. 2 Coin dispersion found at the Gradina Sv. Trojica site: the location of North African and Illyrian coins and the possible coin hoard are marked red, whereas Roman and Venetian coins are marked blue (author: M. Dubolnić Glavan; processed by: D. Vujević)

ma Gradine (podno bedema donjeg platoa naselja na 190 m nadmorske visine) u profilu probijene ceste na dubini od 97 cm.

Prema riječima nalaznika, sjevernoafrički i ilirski novci pronađeni su na prostoru utvrđenog vrha naselja i južnim padinama Gradine na nadmorskoj visini od 90 – 230 m, dok je rimski republikanski novac pronađen na nižim obroncima Gradine (20 – 80 m nadmorske visine) uokolo crkvice sv. Trojice, na potezu između ostataka kasnoantičkog kastro i mora (sl. 2). Ovakva disperzija novca potvrđuje i zaključke dobivene detaljnim pregledima lokaliteta prema kojima je tijekom željeznog doba intenzivniji život bio na višim dijelovima uzvišenja Gradina dok se u posljednjim fazama željeznog doba naselje postupno spustilo na niže obronke lokaliteta bliže morskoj obali.

Jedan primjerak novca potječe s 17 km udaljene gradine Dračevac u Jasenicama. Riječ je o rimskom provincijalnom novcu (T. 1: 1) koji pripada produkciji hispanske provenijencije.

A single Carthaginian coin (T. 1: 9) was found in 2008, during archaeological reconnaissance surveys on the eastern slopes of the hill fort (below the rampart of the settlement's lower plateau, about 190 m above sea level), in the profile of the macadam road, at a depth of about 97 cm.

According to Mr Rebić, the North African and Illyrian coins were found on the fortified hill-top and the southern slopes of the hill fort, 90 - 230 m above sea level, while the Roman Republican coins were discovered around Sv. Trojica church on the lower slopes of the hill fort (20 - 80 m above sea level), on the stretch between the remains of the Late Antiquity castrum and the sea (Fig. 2). This kind of coin dispersion confirms the conclusions drawn from intensive surveys of the site that life during the Iron Age was more intensive at the higher levels of the hill fort and that during its last stages the settlement shifted towards the lower slopes of the site, closer to the seaside.

One coin originates from the hill fort of Dračevac in Jasenice, located at a distance of 17 km. The coin belongs to the Roman Provincial production (T. 1: 1) of Hispanic provenience and originates from the city of Castulo. The fortified hill fort settlement Dračevac is situated on a strategically dominant elevation along the Velebit Channel (199 m above sea level), between Rovanska and Maslenica in the Jasenice municipality. Batović mentions ruins of dwellings in the hill fort, made of large pieces of rough stone, whose walls were 1.2 to 1.7 m wide. This site, however, has never been archaeologically surveyed and is listed in expert literature as a hill fort inhabited for the first time in the Bronze Age. Life intensified during the Iron Age, especially in the earlier phase that preceded the Roman conquests (Batović 1987: 106; Čače 2007: 49; Šarlija 2010: 14–15). Furthermore, the finder states that he found the coins during a field survey of the site, on the western slope of the peak zone of the hill fort, at an aerial distance of 234 m from the first houses of Vulića dolac.⁴

The only specimen of Greek coin analyzed in this article was found in an lapodic hill fort on the Cvituša hill in Lika (Fig. 3). The Cvituša elevation (660 m above sea level) is located about 0.5 km south-west of Lovinac, along the Ričine and Suvaja brooks. The hill fort has never been excavated and is only briefly mentioned in expert literature. On its upper side, there are visible traces of three rows of dry stone walls running circularly around the hill fort to the stone plateau at the summit (Kolak 2001: 135–136). In 1997, a road was built from the foot of the hill to the renewed church of Sv. Ante at the top, destroying the cultural layer of the hill fort. During one of the field surveys of the site, M. Rebić collected coins that originate from the Greek colony of Issa (T. 1: 4). In 2006 and 2007, excavations carried out at the "Pod Cvitušom" site revealed 70 m of a Roman road, running perpendicular to the Velebit mountain range (Olujić 2006: 321–323; 2007: 377–378).

The finder kept most of the 19 better-preserved coins (cat. number 1, 5, 6, 10–16, 18, 19, 21–27) in his private collection and donated 2 Numidian coins to Majo Marasović from

⁴ We must emphasise that the Jasenice municipality was a battlefield during the Homeland War, so the area around the fortified hill-top of Dračevac is a mine-suspected area and highly dangerous for surveying.

cije, a potječe iz grada Kastula. Utvrđeno gradinsko naselje Dračevac nalazi se na 199 m nadmorske visine na strateški dominantnom uzvišenju uz Velebitski kanal između mjesta Rovanske i Maslenice na teritoriju općine Jasenice. Batović spominje ostatke nastambi na gradini zidanih od krupnih komada neobrađenog kamena, širine zidova 1,2 do 1,7 m. Međutim, ni ovaj lokalitet nije nikad arheološki istraživani, a u stručnoj literaturi se spominje kao gradina prvi put naseljena još u brončano doba. Intenzivnije se na gradini živjelo tijekom željeznog doba, pogotovo u mlađoj fazi koja je prethodila rimskim osvajanjima (Batović 1987: 106; Čače 2007: 49; Šarlija 2010: 14–15). Prema riječima istog nalaznika, novac je pronađen površinskim pregledom lokaliteta, na zapadnom obronku vršnog dijela gradine, zračne udaljenosti 234 m od prvih kuća Vulića dolca.⁴

Jedini primjerak grčkog novca obrađenog u ovom radu pronađen je na japodskoj gradini na brdu Cvituša u Lici (sl. 3). Uzvišenje Cvituša (660 m n.v.) nalazi se oko 0.5 km jugozapadno od Lovinca uz tokove rječica Ričine i Suvaje. Prostor gradine do danas nije istraživani, a lokalitet se samo površno spominje u stručnoj literaturi. Na vršnom dijelu uočavaju se tragovi tri reda suhozida koji kružno teku oko gradine do kamenitog platoa na vrhu (Kolak 2001: 135–136). Tijekom 1997. kulturni sloj na gradini devastiran je gradnjom ceste od podnožja do vrha brda gdje se nalazi obnovljena crkvice sv. Ante. Novac grčke kolonije Isse (T. 1: 4) pronađen je površinskim pregledom lokaliteta od strane istog nalaznika (M. Rebića). Tijekom 2006. i 2007. u podnožju gradine Cvituše provedena su istraživanja lokaliteta "Pod Cvitušom" kojima je ustanovljena trasa rimske ceste u dužini od 70 m položena okomito u odnosu na masiv Velebita (Olujić 2006: 321–323; 2007: 377–378).

Većinu od 19 komada bolje sačuvanog novca (kat. br. 1, 5, 6, 10–16, 18, 19, 21–27) nalaznik je zadržao u vlastitoj zbirci, dok su 2 numidijska kova poklonjena Maji Marasoviću iz Starigrada (kat. br. 17, 20). Nadalje, 2 primjerka novca ilirskog dinasta Baleja i jedan primjerak novca Isse poklonjeni su privatnoj zbirci Božena Živajića u Splitu (kat. br. 2, 3, 4),⁵ a dio numizmatičkih nalaza (kat. br. 7, 8, 9, 28–35) i spomenuta brončana posuda s istog lokaliteta, predani su na stručnu obradu u Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru.⁶

HISPANSKI NOVAC

S gradine Dračevac u Jasenicama potječe nalaz novca hispankog grada Kastula (*Castulo Tarraconensis*) koji su kod nas, do sada, uglavnom pronalazeni na prostoru Like

4 Svakako treba napomenuti da su na prostoru Jasenica za vrijeme Domo-
vinskog rata vođeni žestoki ratni okršaji, pa je prostor utvrđenog vrha
Dračevac danas minski sumnjiv te nije preporučljiv njegov obilazak.

5 Ovom prilikom se zahvaljujemo gospodinu Boženu Živajiću na susretljivosti i pomoći u obradi građe iz njegove zbirke.

6 Darovani primjerci novca (kat. br. 7, 8, 28–35), 2 primjerka numidijskog novca iz zbirke Marasović (kat. br. 17, 20), 1 primjerak kartaškog novca (kat. br. 9) te raznovrsni metalni predmeti pronađeni na Gradini, bili su u prilično lošem stanju. Konzervacija nalaza provedena je u Konzervatorskoj radionici Gradskog muzeja u Drnišu financijskom potporom Javne ustanove Nacionalni park Paklenica iz Starigrada Paklenice kojoj se ovom prilikom zahvaljujemo. Po završetku konzervacije, 2 primjerka numidijskog novca vraćena su u zbirku Marasović dok se ostatak nalaza obrađuje u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

Starigrad (cat. number 17, 20). Two coins of the Illyrian king Ballaios and one Issaeian coin were donated to the private collection of Božen Živajić from Split (cat. number 2, 3, 4),⁵ while some of the numismatic finds (cat. number 7, 8, 9, 28–35) and the vessel found on the same site were given to The Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar for preservation.⁶

HISPANIC COINS

The coin from the Dračevac hill fort originates from the Hispanic town of Castulo (*Castulo Tarraconensis*). So far, such coins have been found in this country mostly in Lika (T. 1: 1). The money-minting tradition in Hispania started with the Greek colonies and continued during the Roman rule. At the time, coins were minted for local distribution, aimed at the local population, and are therefore usually classified as Roman provincial coins. On the obverse, the Castulo mint coins display the image of a diademed male head with fillet to the right, with the arm by the head, and on the reverse, the image of a winged helmeted sphinx advancing rightwards and a legend in exergue (not preserved). This specimen can be tentatively dated to the period from the second half of the 2nd century to the beginning of the 1st century BC: according to some authors, between 150 and 100 BC or 165 and 80 BC (SNG 1992, I, Budapest: 42/142; Mirnik 1987a: 390), and it represents a rare find of this type of coins on Liburnian territory. Part of the inventory of the Gračac hoard consists of almost three identical coins which, according to Mirnik, represent the earliest dated specimens of coins, i.e. *terminus post quem*, from the time when the Gračac hoard might have been buried (around 100 BC or at the turn of the 2nd to the 1st century BC) (Mirnik 1987a: 390; 1987c: 57, 81). Individual finds of coins from Hispanic Castulo are known from Prozor (*Arupium*) in Lika, and one identical specimen has been recently found in Burgud near Benkovac.⁷ Hispanic coins have been known from the hoards in Vrankamen (the coins of the town of *Emporiae*) and Štikada (the coins *Obulco Porcuna* in Betica). The presence of this type of coins on lapodic territory is generally associated with the arrival of Roman soldiers in the territory of the Liburnians and lapodes shortly after the end of the Lusitanian war in Hispania (Mirnik 1987a: 370–371, 385, 390–392).

GREEK-ILLYRIAN COINS

The Illyrian kingdom (*Balleus*)

Two coins of the Illyrian king Ballaios, whose rule has be-

5 We take this opportunity to thank Mr Božen Živajić for his affability and assistance in our processing the materials from his collection.

6 The donated coin specimens (cat. no. 7, 8, 28–35), 2 Numidian coins from the Marasović collection (cat. no. 17, 20), 1 Carthaginian coin (cat. no. 9) and various metal objects found on the hill fort were in extremely poor condition. Conservation of the finds was carried out at the Conservation workshop of the Drniš Municipal Museum. It was funded by the 'Paklenica National Park' Public Enterprise of Starigrad Paklenica to whom we express our gratitude. After conservation, the two Numidian coins were returned to the Marasović private collection, while the rest of the finds are being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

7 By word of mouth from Mato Ilkić, Ph. D.

(T. 1: 1). Tradicija kovanja novca u Hispaniji potječe od grčkih kolonija, a nastavlja se i za rimske uprave. Tada je novac kovan za potrebe lokalne distribucije među domaćim stanovništvom, pa se obično svrstava pod rimske provincijalne novce. Novac iz kovnice Kastula na aversu nosi prikaz glave muškarca s dijademom-trakom nadesno, s rukom uz glavu, a na reversu lik krilate sfinge s kacigom na glavi koja korača udesno. Ovaj primjerak se okvirno može datirati od druge polovine 2. do početka 1. st. g. pr. Kr., po nekim autorima između 150. – 100. g. pr. Kr. ili 165. – 80. g. pr. Kr. (SNG 1992, I, Budapest: 42/142; Mirnik 1987a: 390), a predstavlja rijetki nalaz ove vrste novca na prostoru Liburnije. Dio inventara ostave iz Gračaca čine tri gotovo istovjetna primjerka koji, po Mirniku predstavljaju najranije datirane primjerke novca odnosno *terminus post quem* kada je mogla biti pokopana ostava iz Gračaca (oko 100. ili na prijelazu 2. na 1. st. g. pr. Kr.) (Mirnik 1987a: 390; 1987c: 57, 81). Pojedinačni nalaz novca hispanskog Kastula poznat je iz Prozora (*Arupium*) u Lici, a nedavno je pronađen i identičan primjerak u Brgudu nedaleko od Benkovca.⁷ Nalazi hispanskog novca poznati su još u ostavama iz Vrankamena (novac grada *Emporiae*) i Štikade (novac *Obulco Porcuna* u Beticu). Prisutnost ove vrste novca na japodskom prostoru općenito se dovodi u vezu s dolaskom rimske vojske na teritorij Liburna i Japoda u vrijeme nedugo nakon završetka lusitanskog rata na prostoru Hispanije (Mirnik 1987a: 370–371, 385, 390–392).

GRČKO-ILIRSKI NOVAC

Ilirsko kraljevstvo (*Balleus*)

Među nalazima novca s Gradine sveta Trojica spadaju i dva primjerka novca ilirskog vladara Baleja čija je vladavina poznata samo preko numizmatičkih nalaza. Pretpostavlja se da je Balej posjedovao dvije kovnice: jednu na Farosu, a drugu u Riznu. To potvrđuju i najnovija arheološka istraživanja prilikom kojih je u Riznu 2010. godine pronađena ostava od ukupno 4656 primjeraka Balejevog novca (Ciołek 2011: 9). Mišljenja oko vremena njegove vladavine se razilaze, pa neki autori vladavinu Baleja datiraju u vremenski period od 195. – 175. g. pr. Kr. (Šašel Kos 2007: 127), dok većina okvirno datira oko 167. – 135. (Brunšmid 1998: 88; Dukat, Mirnik 2008: 55–58; Šašel Kos, 2007: 125). Pretpostavlja se da je Balej vladao samostalno ili možda kao saveznik Rima preostalim dijelom ilirskog kraljevstva nakon poraza Gencija (197. – 168.) u rimsko-ilirskom sukobu (Marović 1988: 85; Brunšmid 1998: 88). Spomenuta ostava iz Rizna pronađena je ispod paljevinskog sloja koji je pomoću ¹⁴C metode datiran u razdoblje od 260. – 230. g. pr. Kr. što znatno mijenja dosadašnju kronologiju i pretpostavke o vremenu vladanja Baleja i kovanja njegovog novca (Ciołek 2011: 92). Prema nalazima znatne količine novca ovoga vladara pretpostavlja se da je vrijeme njegove vladavine dugotrajno te da se teritorij njegove države prostirao dijelom srednjeg, a vjerojatno i južnog Jadrana sa središtem u Faru na otoku Hvaru (Dukat, Mirnik 2008: 55–58; Šašel Kos 2007: 128).

Balejev novac izrađivan je većinom od bronce, dok su rjeđe, veće nominale izrađene od srebra. Težina srebrnog novca iznosila je oko 3,5 g što je odgovaralo rimskim viktorijatima. Upravo srebrni novac upućuje na bogatstvo i moć

en known only through numismatic finds, are also among the coins found on the site of the Gradina Sv.Trojica. Ballaios is thought to have had two mints: one in Pharos and the other in Risan. This has been confirmed by the most recent archaeological excavations during which a hoard containing a total of 4,656 Ballaios' coins was found in Risan in 2010 (Ciołek 2011: 9). Opinions on the period of his rule diverge: although some authors date it between 195 – 175 BC (Šašel Kos 2007: 127), the majority date it approximately between 167 – 135 BC (Brunšmid 1998: 88; Dukat, Mirnik 2008: 55–58; Šašel Kos, 2007: 125). It is assumed that Ballaios ruled either independently or as Rome's ally over the remaining part of the Illyrian kingdom after the defeat of *Gentius* (197-168 BC) in the Roman-Illyrian wars (Marović 1988: 85; Brunšmid 1998: 88). The aforementioned hoard from Risan was found under a cremation layer, dated by means of the ¹⁴C method between 260 – 230 BC, which significantly alters the accepted chronology and the assumptions about the period of Ballaios' rule and the minting of his coins (Ciołek 2011: 92). According to the large amount of Ballaios' coin finds, it is assumed that he reigned for a long time and that the territory of his kingdom stretched across part of the Central Adriatic and probably even over part of the Southern Adriatic, with *Pharos* on the island of Hvar as its centre (Dukat, Mirnik 2008: 55-58; Šašel Kos 2007: 128).

The coins of king Ballaios were minted mostly in bronze, while the rarer, larger denominations were minted in silver. The weight of the silver coins, approximately 3.5 g, corresponded to that of the Roman victoriati. These silver coins are an indication of the richness and power of Ballaios' kingdom. The Ballaios' bronze coins mostly weighed between 1.0 and 4.5 g, while the majority of documented samples weigh between 2.0 and 2.5 g (Šašel Kos 2007: 128). The coins are characterized by the representation of the king's head on the obverse, and the figure of Artemis, holding a torch and hunting spears in her hands, and an inscription on the reverse. The T. 1: 2 coin belongs to the Marović type II Ballaios' coins, with the royal title ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΒΑΛΛΑΙΟΥ on the reverse, or to the Rizan type V.1. B, according to the new typology by R. Ciołek. The typology of the T. 1: 3 specimen cannot be determined with certainty due to its poor condition. According to Marović, based on the position of the king's head, which is turned right on the obverse, both specimens belong to the second sub-group, i.e. to the Ciołek V. 1. Rizan type (Marović 1988: 84; Ciołek 2011: 96-99). Although most of the Ballaios' coins were found on the Central Dalmatian territory, several finds from the Western Adriatic coast are also very significant and testify to the widespread trade network on both sides of the Adriatic (Visoná 1985: 84-87; Marović 1988: 84; Brunšmid 1998: 20-22, 88-98; Šašel Kos 2007: 128). On the Eastern Adriatic coast, Ballaios' coins can be traced from Boka Kotorska to Zadar (the find from Ostrovica and Nadin),⁸ which means that the coins from the Velebit coastal area collected at the Gradina Sveta Trojica site belong to the westernmost finds of this type of coins in Croatia.

⁷ Podatak dobiven usmenim priopćenjem dr. sc. Mate Ilkića.

⁸ Information on the finding of a Ballaios' coin in Nadin was obtained by word of mouth from Mato Ilkić, Ph..D.

Sl. 3 Pogled s juga na gradinu Cvituša nedaleko od Lovinca u Lici prilikom istraživanja trase rimske ceste na lokalitetu "Pod Cvitušom" (snimio: B. Olujić 2006.)

Fig. 3 View from the south on the Cvituša hill fort near Lovinac in Lika during the excavations of the Roman road at the "Pod Cvitušom" site (photo by B. Olujić, 2006)

Balejevog kraljevstva. Težina brončanog Balejevog novca iznosi uglavnom između 1,0 i 4,5 g, dok većina dokumentiranih uzoraka važe između 2,0 i 2,5 g (Šašel Kos 2007: 128). Novac karakterizira prikaz vladareve glave na aversu, te lik Artemide s bakljom i lovačkim kopljima u rukama i natpisom na reversu. Primjerak novca T. 1: 2 spada u Marovićev II tip Balejeva novca s kraljevskom titulom ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΒΑΛΛΑΙΟΥ na reversu ili u rizanski tip V.1. B po novoj tipologiji R. Ciołek. Za primjerak T. 1: 3 ne može se sa sigurnošću utvrditi tipologija jer je prilično loše sačuvan. Oba primjera po Maroviću spadaju u II podgrupu prema položaju vladareve glave nadesno na aversu, odnosno u Ciołek V. 1. rizanski tip (Marović 1988: 84; Ciołek 2011: 96–99). Iako je većina Balejevog novca pronađena na srednjodalmatinskom prostoru, značajna je i nekolicina nalaza sa zapadne obale Jadrana koji svjedoče o razgranatim trgovačkim vezama s obje strane Jadrana (Visoná 1985: 84–87; Marović 1988: 84; Brunšmid 1998: 20–22, 88–98; Šašel Kos 2007: 128). Na prostoru istočne obale Jadrana nalazi novca vladara Baleja mogu se pratiti od Boke Kotorske do Zadra (nalaz iz Ostrovice, te Nadina),⁸ pa novci iz podvelebitskog primorja pronađeni na Gradini sveta Trojica spadaju među najzapadnije nalaze ove vrste novca u Hrvatskoj.

⁸ Podatak o nalazu Balejevog novca u Nadinu dobiven je usmenim priopćenjem dr. sc. Mate Ilkića.

Greek coins (*Issa*)

The only specimen of Greek coins analyzed in this article does not originate from the area of Velebit but from the Cvituša site near Lovinac in Lika. It belongs to the mint of Issa, the Greek colony on the island of Vis (T. 1: 4). On the obverse, there is Athena Pallada with helmet turned right, and, on the reverse, a deer advancing to the right, with the inscription ΙΣ. The coin is associated with a series of smaller denominations of Issaeian coins (dimensions from 17 to 19 mm, weight from 3.5 to 5 g), which were probably reminted in Metapontum bronze (Visoná 1996: 154–155). The Metapontum remints of Issaeian coins showing Athena on the obverse and a deer on the reverse, can be roughly dated between 240 and 230/220 BC (Visoná 1996: 155; Brunšmid 1998: 71, Kirigin 1996: 159–160). Although it belongs to the same time frame and the same cultural circle as the other coins analyzed in this text, its absence from the Mazin-type hoards is quite noticeable.

NORTH AFRICAN COINS

Almost all the coins which have been found could be tentatively dated to the period from the second half of the 3rd century to the end of the 1st century BC. The African coins (from Egypt, Carthage and Numidia) that predominate

Grčki novac (*Issa*)

Jedini primjerak grčkog novca obrađenog u radu ne poteče s prostora Velebita već s lokaliteta Cvituša u okolici Lovinca u Lici. Pripada produkciji kovnice grčke kolonije Isse na otoku Visu (T. 1: 4). Na aversu je prikaz Atene Palade sa šljemom na desno i jelena koji korača na desno na reversu s natpisom ΙΣ. Novac se veže uz seriju manjih nominala isejskog novca (dimenzija od 17–19 mm, težine od 3,5 do 5 g), koje su većim dijelom prekovane na bronci Metaponta (Visoná 1996: 154–155). Prekovi Metaponta na isejskom novcu s prikazom Atene na aversu i jelena na reversu datiraju se okvirno između 240. – 230./220. godine (Visoná 1996: 155; Brunšmid 1998: 71, Kirigin 1996: 159–160). Iako pripada istom vremenskom periodu i kulturnom krugu kao i ostali ovdje obrađeni novci, primjetno je njegovo pomanjkanje u ostavama mazinskog tipa.

SJEVERNOAFRIČKI NOVAC

Gotovo sav pronađeni novac okvirno se može datirati u period druge polovine 3. do kraja 1. st. g. pr. Kr., odnosno u posljednju fazu razvoja liburnske kulture. Prevladavaju nalazi afričkog novca (Egipat, Kartaga, Numidija) koji se obično pojavljuje kao dio inventara u ostavama tzv. Mazinskog tipa na japodskom teritoriju, ali i u brojnim pojedinačnim nalazima s prostora Liburnije (Brunšmid 1896/97: 43–81; 1899/1900: 81–86; 1902: 167–170; Batović 1974: 23; Mirnik 1982: 149–174; 1987a: 49–84; 1987b: 369–392; Šeparović 2003: 417–433; Bonačić Mandinić 2006: 195–205).

Egipatski novac

Egipatski novac zastupljen je samo jednim pronađenim primjerkom koji se ističe veličinom, težinom i stanjem očuvanosti. Radi se o novcu vladara Ptolomeja IV Philopatora (221. – 205. g. pr. Kr.) iz aleksandrijske kovnice koja na aversu nosi prikaz glave Zeusa Amona s dijademom nadesno, a na reversu lik orla sa snopom munja u kandžama nalijevo, te rogom izobilja i natpisom ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (T. 1: 5). Prikaz je izrađen u helenističkom duhu te pokazuje kvalitetu izrade i umješnost kovnice. Novac istog vladara pronađen je u skupnom nalazu iz Gračaca (Mirnik 1987c: 55), dok je egipatski novac na prostoru Liburnije poznat tek s lokaliteta Gradina u Starigradu kod Senja. Znatno broj primjera s prostora srednje Dalmacije potječe s nepoznatih nalazišta. Bitno je istaknuti činjenicu da se novci dinastije Ptolomejevića pojavljuju u ostavama mazinskog tipa u osjetno manjem broju od numidskog i kartaškog. Za sad se pojavljuju kao dio inventara u skupnim nalazima iz Vrankamena (5 kom.), Izačića (2 kom.), Mazina (44 kom.), Štikade (3 kom.) i Gračaca (9 kom.), dok se za ostave iz Zvonigrada, Donjeg Unca i Široke Kule ne može odrediti ni točan broj niti pripadnost pojedinih vrsta novca (Mirnik, 1982: 152; Mirnik 1987a: 390).

Kartaški novac

Novac feničke kolonije Kartage na Svetoj Trojici je zastupljen s četiri primjerka. Kartaga je kovala svoj novac od kasnog 5. st. do 146. g. pr. Kr. kada je izgubila samostalnost (Kos 1998: 173–174). Nakon uništenja grada 146. većina kartaškog novca povučena je iz optjecaja i pretopljena, pa je

among the finds usually appear as the inventory of hoards of the so-called 'Mazin type', found on lapodic territory, but also as numerous individual finds on Liburnian territory (Brunšmid 1896/97: 43–81; 1899/1900: 81–86; 1902: 167–170; Batović 1974: 23; Mirnik 1982: 149–174; 1987a: 49–84; 1987b: 369–392; Šeparović 2003: 417–433; Bonačić Mandinić 2006: 195–205).

Egyptian coins

Egyptian coinage is represented by one specimen, extraordinary in its size, weight and preserved condition. It is a coin of the monarch Ptolemy IV Philopator (221 – 205 BC), from the Alexandria mint, with the representation of the diademed head of Zeus Ammon right on the obverse, and an eagle with beams of thunderbolts in its claws on the left on the reverse, with a horn of abundance and the inscription ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (T. 1: 5). The design is Hellenistic and indicates the high quality of manufacturing and craftsmanship of the mint. Coins of the same monarch were discovered in a hoard find in Gračac (Mirnik 1987c: 55), whereas, on Liburnian territory, Egyptian coins were discovered only on the hill-fort site in Starigrad near Senj. Numerous specimens from the Central Dalmatian territory originate from unknown sites. It is important to point out that the coins of the Ptolemaic dynasty appear in the 'Mazin-type' hoards in considerably smaller numbers than Numidian or Carthaginian coins. They appear as part of the inventory of the hoard finds in Vrankamen (5 coins), Izačić (2 coins), Mazin (44 coins), Štikada (3 coins) and Gračac (9 coins). As for the hoards of Zvonigrad, Donji Unac and Široka Kula, neither the correct number nor the origin of particular coins can be determined (Mirnik, 1982: 152; Mirnik 1987a: 390).

Carthaginian coins

The coins of the Phoenician colony of Carthage on the Sveta Trojica site are represented by four specimens. Carthage minted coins from the late 5th century to 146 BC, when it lost its autonomy (Kos 1998: 173–174). After the city was destroyed in 146 BC, most Carthaginian coins were withdrawn from circulation and recast, which is probably why they were never found in later contexts in North African sites (Visoná 1989: 18; 1998: 22–23). Carthaginian coins, presumed to have been given by way of reward to soldiers after the Third Punic War instead of Republican bronze, were thus brought by Roman soldiers to the Adriatic area during Illyrian military campaigns at the end of the 2nd and the beginning of the 1st century BC (Visoná 1998: 22–23). All the specimens recovered from the Sveta Trojica site originate from the period between 221 and 146 BC, during which the coins were minted with the characteristic effigy of the goddess Tanit crowned with a harvest wreath, looking left on the obverse and a horse turned right on the reverse. Only middle-sized coins (T. 1: 6–8, diameter of 27 – 29 mm) and smaller-sized coins (T. 1: 9, diameter of 21 mm) are represented. The large coin specimens that often appear in hoards have not yet been discovered at the Sveta Trojica site. In the finds of Numidian and Carthaginian coins, greater deterioration of the Carthaginian coins is generally notice-

vjerojatno to razlog njegova nedostatka na nalazištima sjeverne Afrike u kasnijem kontekstu (Visoná 1989: 18; 1998: 22–23). Pretpostavlja se da je kartaški novac davan vojnicima kao nagrada nakon Trećeg punskog rata umjesto republikanske bronce, pa ih je rimska vojska i prenijela na prostor Jadrana tijekom ilirskih ratnih kampanja krajem 2. i početkom 1. st. pr. Kr. (Visoná 1998: 22–23). Svi primjerci s lokaliteta Sveta Trojica potječu iz razdoblja od 221. do 146. g. pr. Kr. kada je kovan novac s karakterističnim prikazom glave božice Tanit okrunjene vijencem klasja na aversu ulijevo i konjem udesno na reversu. Zastupljeni su novci srednje (T. 1: 6–8, promjer 27 do 29 mm) i manje veličine (T. 1: 9, promjer 21 mm). Primjerci izrazito velikih dimenzija koji se pojavljuju u skupnim nalazima, na lokalitetu Sveta Trojica, zasad nisu zastupljeni. Kod nalaza numidskog i kartaškog novca općenito, primijećena je veća istrošenost novca Kartage što ukazuje na duže vrijeme njegova optičaja. Ista situacija je prisutna i kod novca obrađenog u ovom radu.

Najbliži pojedinačni nalazi kartaškog novca istog tipa zabilježeni su u Ninu, Nadinu, Jagodnji i Stabnju, potom u Skradinu, Ivoševcima, Golubiću, Zvonigradu te s prostora Velebita u Karlobagu, na gradini Kuk u Senju te na lokalitetu Senj – Velika Vrata. Najveća količina ovog novca potječe iz nekolicine ostava tzv. Mazinskog tipa s prostora Like i susjedne Bosne i Hercegovine: Bosanski Petrovac (2 kom.), Izačić (2 kom.), Bosanska Krupa 1891. (13 kom.), Bosanska Krupa 1932. (3–95 kom.?), Vrankamen (110 kom.), Donji Unac?, Široka Kula (14 kom.?), Mazin (537 kom.), Štikada (51 kom.), Gračac (137 kom.) i Zvonigrad (2 kom.) (Dukat, Glavičić 1975: 170; Dukat et al. 1984: 49; Mirnik 1983: 151; Mirnik 1987a: 371–372; Mirnik 1987b: 84; Šeparović 2003: 418–433).

Numidski novac

Među afričkim novcem u Hrvatskoj je najbrojnije zastupljen novac kraljevstva Numidije, koje se nalazilo na području današnjeg Alžira. Vladačar za kojeg se pretpostavlja da je prvi kovao novac u Numidiji je Syfax (213. – 202.) u Zapadnom kraljevstvu, te Massinissa (208. – 148.) u Istočnom. Novac otkriven na Svetoj Trojici može se pripisati vremenu vladavine Mazinise i njegovih nasljednika (Micipsa 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa 140. – 138. g. pr. Kr. i Mastanbal 148. – 140. g. pr. Kr.) ili kasnije za vladavine Micipsinog sina Adherbala (118. – 112. g. pr. Kr.). Za Micipsine vladavine novac se kovao u njegovoj prijestolnici Cirti. Novac karakterizira prikaz vladareve bradate glave s dijademom nadesno na aversu, te konja u slobodnom trku ulijevo na reversu. Većina ovdje obrađenih primjeraka spada u prvu grupu III anepigrafske serije po Mazardu, bez simbola i kontramarko (T. 1: 10, 15, 16; T. 2: 17, 18), dok se 4 primjerkama mogu svrstati u drugu grupu sa simbolom na naličju, tj. točkom ispod trbuha konja (T. 1: 11, 12, 13, 14). Prisutna je i prva varijanta II serije (novac s legendom od dva slova) druge grupe s punskom legendom *MN* ispod trbuha konja i suncem iznad, koju neki autori pripisuju vladavini Adherbala (T. 2: 19, 20) (Mazard 1955: 36–43, Jenkins 1969: 19/495).

Iako prikazi vladara na aversu odaju međusobne razlike, na današnjem stupnju istraženosti ove vrste novca, ipak se zasad ne može govoriti o portretnim karakteristikama i prikazima pojedinih vladara. Međutim, većina novca bi se

able, which implies they circulated for a longer period. The same applies to the coins analyzed in this article.

The nearest individual finds of Carthaginian coins of the same type are recorded in Nin, Nadin, Jagodnja and Stabanj, then in Skradin, Ivoševci, Golubić, Zvonigrad and, on the territory of Mt. Velebit, in Karlobag, on the Kuk hill fort in Senj and on the Senj - Velika Vrata site. The largest quantity of coins comes from several hoards of the so called 'Mazin type' discovered in Lika and neighbouring Bosnia and Herzegovina: Bosanski Petrovac (2 coins), Izačić (2 coins), Bosanska Krupa 1891 (13 coins), Bosanska Krupa 1932 (3 - 95 coins?), Vrankamen (110 coins), Donji Unac ?, Široka Kula (14 coins?), Mazin (537 coins), Štikada (51 coins), Gračac (137 coins) and Zvonigrad (2 coins) (Dukat, Glavičić 1975: 170; Dukat et al. 1984: 49; Mirnik 1983: 151; Mirnik 1987a: 371–372; Mirnik 1987b: 84; Šeparović 2003: 418–433).

Numidian coins

Among the African coins in Croatia, the most numerous are those from the Kingdom of Numidia, which was situated on the territory of present-day Algeria. The first kings, during whose reign the minting of coins is supposed to have started, were Syphax (213–202 BC) of the Western Kingdom, and Masinissa (208–148 BC) of the Eastern Kingdom. The coins discovered at the Sveta Trojica site could belong to the period of the reign of Masinissa and his successors (Micipsa 148–118 BC, Gulussa 140–138 BC and Mastanabal 148–140 BC), or the later reign of Micipsa's son Adherbal (118 – 112 BC). During Micipsa's reign, coins were minted in his capital Cirta. Characteristic of these coins is the design of the monarch's bearded head with a diadem, right on the obverse and a freely galloping horse left on the reverse. Most specimens analyzed here belong to the first group of the 3rd anepigraphic series, according to Mazard, without symbols and anti-marks (T. 1: 10, 15, 16; T. 2: 17, 18), while four specimens could belong to another group, with a symbol on the reverse, i.e. a pellet below the horse's belly (T. 1: 11, 12, 13, 14). Also present is the first variant of the 2nd series (coins with a two-letter legend) of the second group with the Punic legend *MN* under the horse's belly and the sun above, attributed by some authors to the reign of Adherbal (T. 2: 19, 20) (Mazard 1955: 36–43, Jenkins 1969: 19/495). Although the images on the obverse differ from one another, at the present level of research it is still impossible to discuss the portrait characteristics and representations of the particular monarchs. However, the majority of coins could be tentatively dated to the period of the reign of Micipsa and his brothers.⁹

All the coins are made of bronze, 25 - 29 mm in diameter, and weigh from 12 to 18 grams. However, we can single out one coin of lesser weight with the sun above a horse on the reverse (T. 2: 19). With a total of 11 found specimens, the coinage of the Kingdom of Numidia represents the most numerous type of coins discovered at the Sveta Trojica site.

Apart from the Sveta Trojica site, Numidian coins were

⁹ We wish to express our gratitude to our colleagues M. Glavičić and M. Ilkić of the Department of Archaeology at the University of Zadar and I. Mirnik and T. Bilić of the Archaeological Museum in Zagreb, for their advice and assistance in the preparation of this paper.

okvirno mogla datirati u vrijeme vladavine Micipse i njegove braće.⁹

Sav pronađeni novac je brončani, promjera od 25 do 29 mm i težine između 12 i 18 g. Pri tom se izdvaja jedan primjerak manje težine s prikazom sunca iznad konja na reversu (T. 2: 19). S ukupno 11 pronađenih primjeraka, novac kraljevstva Numidije, čini najbrojnije zastupljenu vrstu novca na lokalitetu Sveta Trojica.

Osim na lokalitetu Sveta Trojica, numidski novac je pronađen i na brojnim lokalitetima na području Sjeverne Dalmacije, Like i Bosne: Obrovac (4–44 kom. i više ?), Zvonigrad (?), Gračac (222 kom.), Štikada (106 kom.), Široka Kula (14? kom.), Mazin (353 kom.), Vrankamen (41 kom.), Bosanska Krupa 1891. (4 kom.), Bosanska Krupa 1932. (5–95? kom.), Donji Unac, Bosanski Petrovac (6 kom.), Izačić (2 kom.) i to u znatno većem broju primjeraka od ostalog predrimskog novca koji čini inventar pojedinih ostava (Mirnik 1987a: 380–381). Osim skupnih nalaza, prisutan je i veći broj pojedinačnih nalaza numidskog novca. Najbliže lokalitetu Sveta Trojica, Š. Batović navodi nalaz novca kraljevstva Numidije s nepoznatog nalazišta iz okolice Starigrada Paklenice, no bez detaljnijih podataka o nalazu (Batović 1974: 230). Nadalje, na prostoru sjevernog i srednjeg Velebita pojedinačni primjeri novca pronađeni su na lokalitetu Gradina u Starigradu kod Senja (9 kom), brdu Nehaj u Senju, te na gradini Drvišici kod Karlobaga. Na širem prostoru Liburnije numidski novac je pojedinačno pronalazan na većem broju lokaliteta: Novalja, Ljubač, Nin, Privlaka, Zadar, Kruševo, Karin, Nadin, Bribir, Ivoševci, Ervenik, Golubić, Oton i Gradina Plavno (Batović 1974: 230, karta 5; Dukat, Glavičić 1975: 171; Dukat et al. 1984: 41–58; Mirnik 1987a: 372; Šeparović 2003: 417–433).

RIMSKI REPUBLIKANSKI NOVAC

Rimski republikanski novci obrađeni u ovom radu pripadaju vremenskom periodu od druge polovine 2. do kraja 1. st. pr. Kr. Drugo stoljeće zastupljeno je primjerkom anonimnog kvadransa iz 135. – 125. g. pr. Kr. (T. 2: 21) i denarom Gneja Papirija Karba iz 121. g. pr. Kr. (T. 2: 22). Svi ostali autorima čitljivi novci: denar Gaja Norbana (T. 2: 23), kvinar Gaja Egnatuleja (T. 2: 24), kvinar Gneja Lentula Klodijana (T. 2: 25) te legijski denar Marka Antonija (T. 2: 26) zastupaju 1. st. pr. Kr. Primjerak istog tipa novca Gneja Lentula Klodijana pronađen je u skupnom nalazu rimskog novca sa Cvijine Gradi- ne (antički *Ansium?*) kod Kruševa nedaleko od Obrovca (Šeparović 2005: 68). Većina primjeraka je emitirana iz kovnice grada Rima dok je jedan primjerak legijskog denara (T. 2: 26) kovan u putujućoj kovnici Marka Antonija 32. – 31. g. pr. Kr. Kovanjem ove vrste novca Marko Antonije je osiguravao plaću svojim vojnicima (Šeparović 2008: 269). Na primjerku pronađenom na Svetoj Trojici nalazi se natpis legije XX. Ovaj tip novca je u sjevernoj Dalmaciji do sad zabilježen na 12 lokaliteta, od kojih su dva skupna nalaza. Riječ je o ostavi iz Kruševa gdje je zastupljen s 12 primjeraka, te skupnom nalazu iz Nina s 8 primjeraka (Glavinić, Kubitschek 1898: 84;

found on numerous other sites in Northern Dalmatia, Lika and Bosnia: in Obrovac (4 - 44 coins and more?), Zvonigrad (?), Gračac (222 coins), Štikada (106 coins), Široka Kula (14? coins), Mazin (353 coins), Vrankamen (41 coins), Bosanska Krupa in 1891 (4 coins), Bosanska Krupa in 1932 (5 - 95? coins), Donji Unac, Bosanski Petrovac (6 coins), Izačić (2 coins). Moreover, they were found in greater numbers than the rest of pre-Roman coins forming the inventory of these hoards (Mirnik 1987a: 380–381). There are many individual finds of Numidian coins beside hoard finds. Closest to the Sveta Trojica site, Š. Batović mentions a find of Numidian coins from an unknown site in the vicinity of Starigrad Paklenica, but without any detailed information about the find (Batović 1974: 230). Moreover, individual coins were found on the territory of the Northern and Middle Velebit, at the hill-fort site in Starigrad near Senj (9 pieces), on the Nehaj hill in Senj and on the Drvišica hill fort near Karlobag. Numidian coins were found individually in numerous sites on wider Liburnian territory: Novalja, Ljubač, Nin, Privlaka, Zadar, Kruševo, Karin, Nadin, Bribir, Ivoševci, Ervenik, Golubić, Oton and the Plavno hill fort (Batović 1974: 230, map 5; Dukat, Glavičić 1975: 171; Dukat, et al. 1984: 41–58; Mirnik 1987a: 372; Šeparović 2003: 417–433).

ROMAN REPUBLICAN COINS

The Roman Republican coins analysed in this article belong to the period from the second half of the 2nd century to the end of the 1st century BC. The 2nd century is represented by an anonymous quadrans from 135 to 125 BC (T. 2: 21) and a denarius of *Gneius Papirius Carbo* from 121 BC (T. 2: 22). The remaining coins legible to the authors: a denarius of *Gaius Norbanus* (T. 2: 23), a quinarius of *Caius Egnatuleius* (T. 2: 24), a quinarius of *Gneius Lentulus Claudius* (T. 2: 25) and a Mark Anthony's legion denar (T. 2: 26) belong to the 1st century BC. A specimen of the same *Gneius Lentulus Claudius* coin type was found in a hoard find of Roman coins on the Cvijina Gradina hill fort (ancient *Ansium?*) in Kruševo, near Obrovac (Šeparović 2005: 68). Most of the coins were emitted from the mint of the city of Rome, while one legion denar (T. 2: 26) comes from Mark Anthony's travelling mint, 32 to 31 BC. By minting this type of coins, Mark Anthony ensured the salary for his soldiers (Šeparović 2008: 269). The representative specimen found on the Sveta Trojica site bears the inscription of the Twentieth Legion. This type of coin has been found so far at 12 sites in Northern Dalmatia, two of which are hoard finds: one from Kruševo, with 12 specimens and the other from Nin represented by 8 specimens (Glavinić, Kubitschek 1898: 84; Ilakovac, Mirnik 1984: 25–28, T. 1–8; Šeparović 2008: 70). We should also mention the hoard find from the Velebit coastal area, from Cesarica, close to Karlobag, which also consists of 25 specimens of Mark Anthony's legionary denarii (Dukat et al. 1984: 43–48). The remaining specimens have been found in Poveljana on the island of Pag (1 coin), Privlaka (1 coin), Kožino (1 coin), Nadin (2 coins), Benkovac (1 coin), Gornji Karin (1 coin), Ivoševci (2 coin), Knin (1 coin), Kijevo (1 coin) and Jadrtovac (1 coin) (Šeparović 2008: 270–272). The finds of Mark Anthony's

⁹ Zahvaljujemo se kolegama dr. sc. M. Glavičiću i dr. sc. M. Ilkiću s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru i dr. sc. I. Mirniku i dr. sc. T. Biliću iz Arheološkog muzeja u Zagrebu na savjetima i pomoći prilikom izrade rada.

Ilakovac, Mirnik 1984: 25–28, T. 1–8; Šeparović 2008: 70). Spomenimo još jednu ostavu iz podvelebitskog primorja iz Cesarice kod Karlobaga koja također sadrži čak 25 primjerala Antonijevih legijskih denara (Dukat et al. 1984: 43–48). Ostali primjerci pronađeni su u Poveljani na Pagu (1 kom.), Privlaci (1 kom.), Kožinu (1 kom.), Nadinu (2 kom.), Benkovcu (1 kom.), Gornjem Karinu (1 kom.), Ivoševcima (2 kom.), Kninu (1 kom.), Kijevu (1 kom.) i Jadrtovcu (1 kom.) (Šeparović 2008: 270–272). Nalazi Antonijevog legijskog novca u ostavama dokazuju njegovu dugu upotrebu kao platežnog sredstva od druge polovine 1. st. pr. Kr. najkasnije do početka 3. st. (Šeparović 2008: 273). Iako proizveden za isplatu plaća rimskim legijama, nalaz ovog novca ne upućuje nužno na prisutnost vojnog elementa na ovom dijelu Velebita. No, u tom kontekstu je zanimljivo spomenuti i nedavno objavljen nalaz paljevinskog groba sa Svete Trojice datiranog na prijelaz 1. st. pr. Kr. – 1. st., koji je po svemu sudeći pripadao rimskom vojniku. Grob je sadržavao željezno koplje, umbo štita i mač tipa Mainz savinut kao rezultat pogrebnog rituala. Nalaz je otkriven od strane istog nalaznika (M. Rebić) oko 300 m sjeveroistočno od crkve Sv. Trojstva. S obzirom na pojavu obrednog savijanja mača, pretpostavlja se da je grob pripadao vojniku keltskog podrijetla koji je vjerojatno bio dio rimske auxilijarne postrojbe, što ukazuje na mogućnost boravka pripadnika neke od rimskih postrojbi na ovoj gradini (Radman-Livaja 2010: 247–257).

Nalazi rimskog republikanskog novca na širem prostoru velebitskog masiva mogu se pratiti od polovine 3. do kraja 1. st. pr. Kr. Dosad poznati republikanski novci potječu s lokaliteta: Stolac kod Senja, iz šire okolice Senja, Senj-Nehaj, Sveti Juraj, Lopar, ostava iz Cesarice kod Karlobaga i Karlobag (Dukat, Glavičić 1975: 167–196; Dukat et al. 1984: 41–58). Jedini spomen nalazima antičkog novca na području južno od Karlobaga nalazimo u izvještaju s istraživanja nekropole antičkog Argirunta 1909. g. u Starigradu Paklenici pri čemu se površno spominju nalazi rimskog republikanskog i carskog novca u prvom dijelu nekropole nedaleko od gradskih bedema. Kao najstariji pronađen komad spomenut je denar iz 90. g. pr. Kr., ali po svemu sudeći u kontekstu tipično rimskih paljevinskih ukopa iz 1. – 2. st. (Abramić, Colnago 1909: 53–54, 112).

VENECIJANSKI NOVAC

Među kataloški obrađenim nalazima izdvojiti se može venecijanska *gazzetta* kao najmlađi novac pronađen na lokalitetu Sveta Trojica (T. 2: 27) koji se može datirati u 17. ili 18. st., u vrijeme Mletačke dominacije u Dalmaciji. Anonimni venecijanski novci kovani su za Dalmaciju i Albaniju u nekoliko razdoblja od 1400. – 1413., 1470. i 1650. – 1706., pa sve do pada Venecije pod francusku vladavinu 1797., kada se u više emisija kovao novac od bakra i srebra s natpisom DALMATIA ET ALBANIA (Mimica 1994: 345–358). Tom periodu pripada i ovaj primjerak s prikazom krilatog lava i natpisom S. MARC. VEN na aversu i natpisom DALM /E.T. /ALB. na reversu (Hoepli 1922: 617). Spada u tip venecijanskih anonimnih moneta bez imena dužda već samo s oznakom kovanja za Dalmaciju i Albaniju koja je dosta česta u krajevima pod Mletačkom upravom.

legionary coins in the hoards show they had been used as a paying instrument for a long time: from the second half of the 1st century BC to the beginning of the 3rd century AD at the latest (Šeparović 2008: 273). Even though they had been minted to pay the Roman legions, the discovery of these coins does not necessarily indicate the presence of an army in this part of Mt. Velebit. In this context, it is necessary to mention a recently published find of a cremation grave from the Sv. Trojica site, dated from the turn of the 1st century BC to the 1st century AD, which obviously belonged to a Roman soldier. The grave contained an iron spear, a shield umbo and a sword of the Mainz type, bent as a result of the funeral ritual. The find was discovered by the same finder (M. Rebić) about 300 m north-east of Svetog Trojstva church. Considering the appearance of a ritually bent sword, it is assumed that the grave belonged to a soldier of Celtic origin, who was probably member of a Roman auxiliary formation, which implies the possibility that members of certain Roman formations were stationed in this hill fort (Radman-Livaja 2010: 247–257).

The finds of Roman Republican coins in the wider area of Mt. Velebit can be traced back to the period from the second half of the 3rd to the end of the 1st century BC. The Republican coins known to date originate from several sites: Stolac near Senj, the wider surroundings of Senj, Senj-Nehaj, Sveti Juraj, Lopar, the hoard from Cesarica near Karlobag and Karlobag (Dukat, Glavičić 1975: 167–196; Dukat et al. 1984: 41–58).

The only mention of ancient coin finds in the area south of Karlobag is found in the report on the excavation of a necropolis in ancient *Argiruntum*, in 1909, in Starigrad-Paklenica, where Roman Republican and Imperial coins are mentioned only briefly as finds in the first section of the necropolis, not far from the city walls. A denarius from 90 BC is mentioned as the oldest piece found, but this was, apparently, in the context of typical Roman cremation burials from the 1st and 2nd centuries (Abramić, Colnago 1909: 53–54, 112).

VENETIAN COINS

Among the inventoried finds we can single out a Venetian *gazzetta* as the youngest coin found on the Sv. Trojica site (T. 2: 27), belonging to the period of Venetian dominance in Dalmatia (17th or 18th century). Anonymous Venetian coins were minted for Dalmatia and Albania in several periods, between 1400 and 1413, in 1470, between 1650 and 1706, and until Venice fell under French rule in 1797, during which several emissions of copper and silver coins were issued bearing the inscription DALMATIA ET ALBANIA (Mimica 1994: 345–358). This specimen, with a winged lion and the inscription S. MARC. VEN on the obverse and the inscription DALM./E.T./ALB. on the reverse (Hoepli 1922: 617), can be traced back to that period. It belongs to a Venetian anonymous denomination without a Doge's name, bearing only the issue mark for Dalmatia and Albania, quite common in the territories under Venetian administration.

OSTALI NOVAC

Ostale novce obrađene u katalogu zbog lošeg stanja nije bilo moguće prepoznati (T. 2: 28–34), ali je za pretpostaviti da pripadaju krugu dosad opisanog novca. Svakako je zanimljiva i pojava da nekolicinu neodređenih primjerka čine prepolovljeni ili četvrtinu odlomljeni novci. Ova pojava provođena u svrhu dobivanja sitniša ili revalorizacije, često je u literaturi zanemarena ili samo usputno spomenuta. Sudeći prema dosadašnjim istraživanjima, većinu prepolovljenog novca čine republikanski novci izrađeni od bronce, te Augustovi i Tiberijevi asi izrađeni od bakra (Buttrey 1972: 41–42). Budući da prepolovljeni novac s lokaliteta Sv. Trojica čine brončani primjerci, za pretpostaviti je da pripadaju republikanskim novcima. No, zbog istrošenosti je teško reći nešto više o svakom primjerku pojedinačno.

Vrlo zanimljiv je i predmet donesen pod kataloškim brojem 35 (T. 2: 35). Radi se o ulomku, odnosno polovici masivnog brončanog predmeta kružnog oblika koji na sredini ima loše vidljivu polukružnu oznaku. Predmet je uvršten u skupinu ostalih novaca jer se ne može sa sigurnošću odrediti. Pomišljali smo da se možda radi o ulomku velikog kartaskog novca, međutim dosad zabilježeni najveći primjerci takvog novca pronađeni u ostavama mazinskog tipa su promjera do 46 mm i težine do 112,5 g (Škegro 1999: 22), što ne odgovara dimenzijama spomenutog predmeta koji je veći i masivniji. S obzirom na oblik (koji je očigledno bio kružan), zatim znatne dimenzije (promjer 62 mm, debljina 7 mm) i težinu (69,94 g, dok bi čitav predmet težio između 130 i 140 g) predmet neodoljivo podsjeća na ingote tipa *aes rude* kakvih je više pronađeno u skupnom nalazu iz Mazina (Brunšmid 1896/1897: 42–81).¹⁰ Brunšmid nalaze tipa *aes rude* dijeli prema oblicima i oznakama na 5 skupina. Po takvoj podjeli ovaj predmet bi se mogao pripisati petoj skupini *aes rude* pogačastog oblika (Brunšmid 1896/1897: 56–57, T II/1). Nalazi čitavih ili ulomaka komada ingota dosad su kod nas nalaženi isključivo kao sadržaji ostava (Bosanski Petrovac, Mazin, Štikada, Gračac i Vrankamen) (Mirnik 1987a: 380–381), pa bi nalaz ovakve vrste izvan konteksta ostava predstavljao rijetkost. S obzirom da naš predmet nije sačuvan u cijelosti i nedostaje mu sigurniji kontekst nalaza ne možemo ga sa sigurnošću odrediti i utvrditi njegovu namjenu.

Iako svojim sadržajem nalaz novca sa Svete Trojice podsjeća na istovremene skupne nalaze sa prostora Liburnije i Japodije, bitno je napomenuti da je svaki primjerak pronađen pojedinačno. Brojčano prevladava sjevernoafrički novac koji čini 46% unutar obrađene skupine. Među ovom vrstom novca u postotku je najbrojniji numidski novac. Mnogi autori dotakli su se pitanja porijekla i uloge tog novca na japodskom i liburnskom području. Prema jednom mišljenju, ostave novca tzv. Mazinskog tipa dokaz su da sjevernoafrički novac nije nikada ni bio u opticaju već je služio samo kao sirovina za taljenje. Glavno uporište ovoj teoriji je činjenica da je najveća količina ove vrste novca pronađena upravo u skupnim nalazima i zajedno s metalnim šipkama, polugama

¹⁰ Nalaz su pregledali dr. sc. I. Mirnik i dr. sc. T. Bilić iz Arheološkog muzeja u Zagrebu koji se slažu s našim mišljenjem da bi navedeni primjerak mogao biti ingot. Ovom prilikom se zahvaljujemo cijenjenim kolegama na pomoći.

THE REMAINING COINS

The remaining coins analyzed in this catalogue are unrecognisable due to their poor condition (T. 2: 28–34). However, it is safe to assume that they belong to one of the described coin types. Several of the undetermined coin specimens are halved or quartered, apparently split on purpose to be used as smaller currency. In literature, this phenomenon, the purpose of which was either revalorisation or obtaining change, is frequently, if not completely neglected, then mentioned only incidentally. Judging by the research conducted to date, most of the halved coins were Republican bronze pieces, or Augustus' and Tiberius' copper asi (Buttrey 1972: 41–42). It can be presumed that the halved coins from the Sv. Trojica site, being made of bronze, belong to the Republican coins. Due to their wear, however, it is difficult to provide any further details about individual samples.

The object listed under catalogue number 35 is also very interesting (T. 2: 35). This is a fragment, or, rather, half of a massive bronze circular piece that has a poorly visible semi-circular marking in the middle. The piece has been classified under remaining coins because it cannot be defined with any degree of certainty. We even entertained the thought of it being a segment of a large Carthaginian coin, but the largest such coins found so far in the Mazin-type hoards are up to 46 mm in diameter and weigh up to 112.5 g (Škegro 1999: 22), which does not correspond to the dimensions of this piece, which is both larger and heavier. Taking into consideration its shape (which was obviously circular), considerable dimensions (diameter 62 mm, thickness 7 mm) and weight (69.94 g - the entire item would have weighed between 130 and 140 g), the item bears a striking resemblance to the ingots of the *aes rude* type, several of which were found in the hoard from Mazin (Brunšmid 1896/1897: 42–81).¹⁰ According to their shape and markings, Brunšmid divides the *aes rude* finds into five groups. According to his division, this piece might be attributed to the fifth group – *aes rude* of oval shape (Brunšmid 1896/1897: 56–57, T II/1). So far, only whole ingots, or their fragments, were found in these territories as parts of hoards (Bosanski Petrovac, Mazin, Štikada, Gračac and Vrankamen) (Mirnik 1987a: 380–381). Finding such an item outside a hoard context would therefore be a real rarity. As our item has not been preserved in its entirety and does not have a more specific context, we cannot define it, or establish its purpose, with any degree of certainty.

Although the coins found on the Sv. Trojica site resemble the content of coin hoards from the same period found on Iapodic and Liburnian territory, these are in fact individual finds. Among the coins examined, North African coins prevail by 46%. Within this group, Numidian coins are the most numerous. A great number of authors have raised the question of the origin and use of these coins on Iapodic and Liburnian territory. According to one of the theories, the coin hoards of the so-called 'Mazin type' prove that North

¹⁰ The find was examined by I. Mirnik, D.Sc. and T. Bilić, D.Sc. from the Archaeological Museum in Zagreb, who agree that the piece might be an ingot. We would like to use this opportunity to thank our colleagues for their assistance.

aes rude, poluotopljenim i razbijenim predmetima i sl. (Patch 1990: 55–56; Truhelka 1893: 185). Drugo mišljenje je da ove ostave predstavljaju najraniji pokazatelj opticaja novca. I. Mirnik vrijeme njihovog dospijeca pod zemlju stavlja u vrijeme japodsko-rimskih sukoba na kraju 2. i početkom 1. st. pr. Kr. Razlog takvoj dataciji je prisutnost ibero-hispankog novca, koji je kovan u tom trenutku i koji je mogao na ove prostore stići zajedno s rimskom vojskom nakon rata u Hispaniji (Mirnik 1987a: 373–374). Mišljenja smo da je sjevernoafrička valuta, zajedno s rimskim republikanskim novcem ipak bila u opticaju. I na pojavu usitnjavanja novca svakako bi trebali gledati kao još jednu od potvrda teoriji o postojanju žive novčane privrede na prostoru Liburnije i Japodije.

Novac je vjerojatno bio korišten samo u određenih, bogatijih društvenih slojeva, te trgovaca i vojnika, dok su niži slojevi zasigurno još dugo ostali privrženi sustavu prirodne razmjene dobara (Čače 1985: 497). Razlog manjoj količini dosad poznatih pojedinačnih nalaza novca leži u slaboj istraženosti gradinskih lokaliteta na prostoru Liburnije i Japodije, ali i slaboj objavljenosti numizmatičke građe. Stvarno stanje je izgleda ipak drugačije sudeći po većem broju dosad neobjavljenih pojedinačnih nalaza koji se nalaze po privatnim zbirka-ma ili kućnim vitrinama, a svi mahom potječu s liburnskih i japodskih gradina iz zadnje faze željeznog doba. Upravo nalaz sa Svete Trojice od ukupno 16 primjeraka, koji su pronađeni kao pojedinačni nalazi, pokazuje da je sjevernoafrička valuta bila u prometu dobara korištena kao platežno sredstvo.

Budući da je u većini ostava tzv. Mazinskog tipa najdominantnija nominala numidski novac, Popović smatra da i novac Kartage i Egipta potječe s numidskog prostora, pri čemu su posrednici bili italjski vojnici i trgovci koji su za Micipsine vladavine (148. – 118. g. pr. Kr.) preplavili Numidiju, te uvelike doprinijeli i nestabilnoj političkoj situaciji (Popović 1987: 119). U tom kontekstu se ispravnom čini i teza S. Čače kako rani rimski novac preplavljuje istočnu jadransku obalu u razdoblju od 3. do kraja 1. st. pr. Kr., jer se tada taj prostor nalazi u interesnoj sferi italjskih trgovaca i zakupaca. Prostor Liburnije je itekako prihvatio elemente novčane privrede koja mu sudeći po nalazima ranijih kovanica grčkih gradova nije bila strana (Čače 1985: 478–479, 485, 496–497). Pitanje smjera kojim su ove valute pristizale na prostor Liburnije i Japodije zasad je otvoreno. Ispravnom se čini pretpostavka da je stigao na ove prostore preko luka južne Italije u Liburniju (Čače 1985: 492) no, ne bismo ipak niti potpuno odbacili manje vjerojatnu mogućnost da je jedan dio novca mogao dospjeti trgovačkim kontaktima sa sjeverom Afrike.

Novac je preko liburnskih luka kopnenim i riječnim putovima prodirao u unutrašnjost među Japode, pa je to razlog akumulaciji novca u kasnijim ostavama. Ostave su dosad pronađene uglavnom u blizini riječnih tokova Zrmanje i Une što pokazuje i smjer dolaska novca na ove prostore (Dukat, Mirnik 2008: 19). No, mišljenja smo da je novac isto tako ulazio u unutrašnjost Japodije trasama starih prometnica preko planinskih prijevoja, a nalazi sa lokaliteta Sveta Trojica i Dračevac su dodatna afirmacija pretpostavci. Spomenute gradine se nalaze na međusobnoj udaljenosti od oko 17 km i obje su smještene na strateški ključnim priobalnim uzvišenjima kuda su išle trase putova prema unutrašnjo-

African coins were never in circulation but rather served as raw material for melting. This theory is based on the fact that the largest quantity of these coins was found in hoards together with metal bars, *aes rude* bricks, half-melted and broken artefacts and so forth (Patch 1990: 55–56; Truhelka 1893: 185). Another theory holds that these hoards represent the earliest evidence of coin circulation. According to this theory, I. Mirnik dates the earthing of the coins to the Roman - lapodic conflicts, to the end of the 2nd and the beginning of the 1st century BC. He bases his argument on the presence of Ibero-Hispanic coins, minted in the same period, which might have arrived in this territory with the Roman army after the Hispanic wars (Mirnik 1987a: 373–374). In our opinion, the North African coinage was most probably in circulation together with the Roman Republican coins. Also, coin splitting should be considered to be another confirmation of the theory of the existence of a dynamic economy in the second half of the 3rd century BC on lapodic and liburnian territory.

Coins were probably used by the wealthier classes, merchants and soldiers, while the lower classes probably remained faithful for a long time to the system of bartering goods (Čače 1985: 497). The reason for such a small amount of individual finds lies in the rare and insufficient exploration of the hill-fort sites on lapodic and Liburnian territory, as well as in the lack of published numismatic material. Judging by the many unpublished individual finds, mostly originating from Liburnian or lapodic hill forts from the final phase of the Iron Age and kept in private collections or living-room cabinets, the situation was, in fact, quite different. The find from the Sv. Trojica site, consisting of 16 individual specimens, suggests that North African currency was in fact used as legal tender in the exchange of goods.

Since the most dominant denomination in Mazin-type hoards is Numidian money, Popović believes that Carthaginian and Egyptian coins also originate from Numidian territory. The mediators, in this case, were the Italic soldiers and merchants who swarmed Numidia during Micipsa's reign (148-118 BC) and contributed largely to the unstable political situation (Popović 1987: 119). In this light, even S. Čače's theory of how early Roman coins flooded the eastern Adriatic coast in the period between the 3rd and the end of the 1st century BC seems true, for that was a place of interest for Italic merchants and tenants at the time. The elements of money economy were soon accepted all across Liburnian territory although the finds of earlier coins of Greek cities suggest Liburnians were already familiar with the money-economy system (Čače 1985: 478–479, 485, 496–497). The direction from which these currencies came to the Liburnian and lapodic territory has still not been defined. The assumption that it came to Liburnia through the ports of Southern Italy is acceptable (Čače 1985: 492), but we should not easily discard the less likely possibility that part of the money might have arrived via merchant contacts with North Africa.

The coins travelled from Liburnian ports by land and river waterways into lapodic territory, which explains the coin accumulation in later hoards. The hoards have been discovered mostly in the vicinity of the Zrmanja and Una Rivers, which suggests the direction from which the coins arrived in

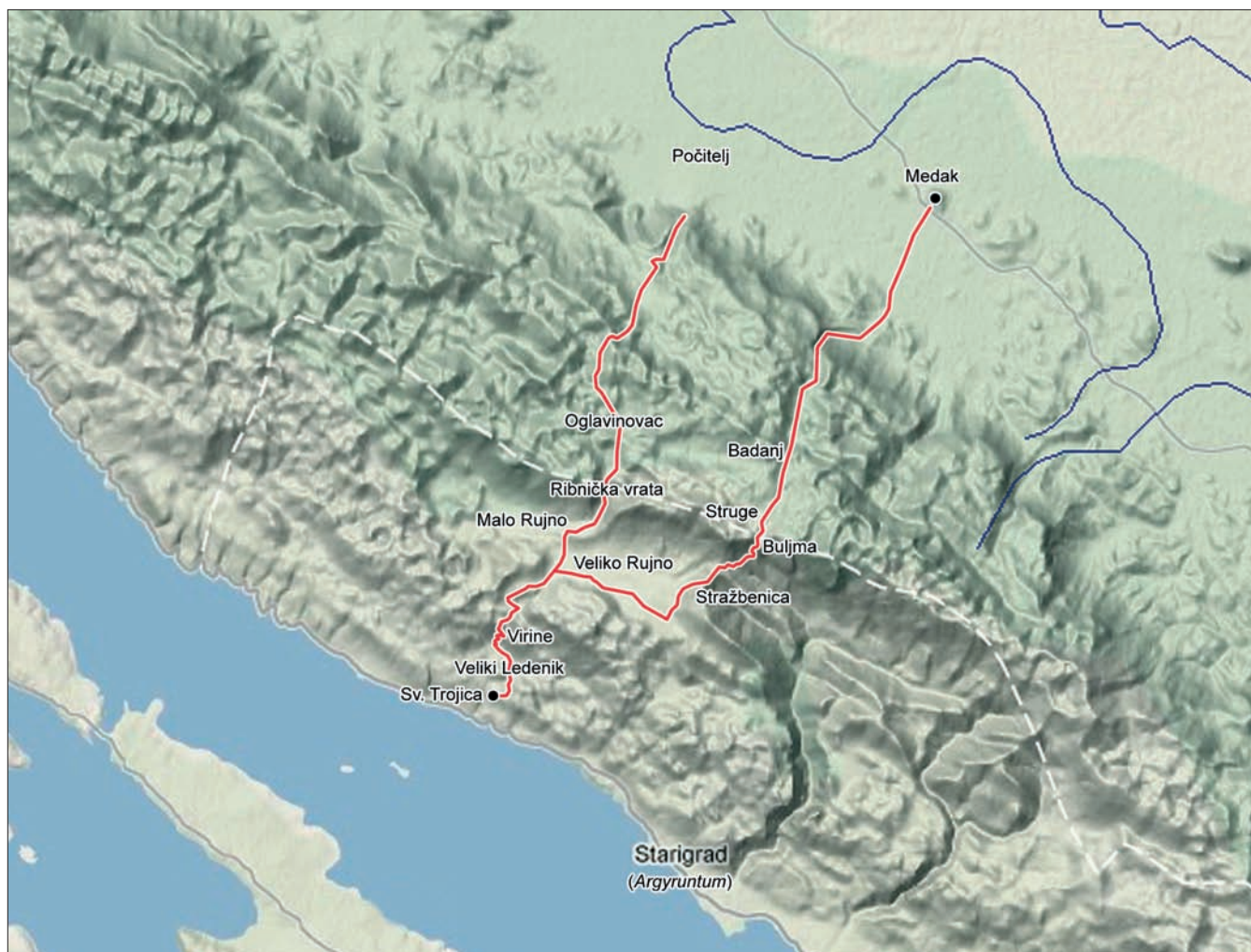
sti Velebita i Like, te dalje prema zaleđu. Te trase putova su od najstarijih vremena povezivale pojedina pristaništa i primorska gradinska naselja s gradinama na ličkoj strani Velebita.

Od Gradine sv. Trojice ugaženi put vodi preko Ledeničkog polja i Virina ka najvećim obradivim površinama na prostoru čitavog Velebita: poljima Velikog i Malog Rujna na 900 m nadmorske visine, odakle se u Liku najlakše može stići iz dva smjera. Prelaskom preko prijevoja Ribnička vrata (1300 m) stiže se na pašnjak Oglavinovac, potom na Počitelj u Lici, dok se preko prijevoja Stražbenica (1130 m) i Buljma (1394 m) stiže na Struge i Badanj. Od tuda se lako dolazi na Medačku gradinu na Blitvinoj glavici (693 m) (Dubolnić 2006 a: 27–31; 2008: 12). Uz obalu u podnožju Svete Trojice nalaze se uvale Kusača i Šilježetarica u čijem su podmorju pronađeni ostatci antičkog brodoloma i raznovrsnog arheološkog materijala što ukazuje da su korištene kao povoljna pristaništa za brodice (Dubolnić 2006: 13; 2007: 34, 55). Nalaze rimskih konzularnih i carskih novaca te jedan primjerak novca Pharosa s prostora Metka spominje K. Patch (Patch 1990: 60).

Još početkom 20. st. Abramić i Colnago ubicirali su ostatke rimske ceste koja je vodila od Maslenice u Liku. Tragovi ceste uočavaju se uz toponim Lindakuša uz morsku obalu u blizini Maslenice i prate se do Vulića dolca u podnožju Gra-

this area (Dukat, Mirnik 2008: 19). However, we also believe that these coins reached the heartland of Iapodic territory via old routes through mountain passes, and, indeed, the finds from the Sv. Trojica and Dračevac sites further confirm our assumptions. These two hill forts are approximately 17 km apart. They are both situated on strategically significant coastal elevations above the routes leading towards the Velebit hinterland and Lika, and further inland. From antiquity, these routes connected certain harbours and fortified coastal settlements with the hill forts on the Lika side of Mt. Velebit.

Trodden path road leads from the Gradina sv. Trojica site across Ledeničko polje and Virine towards the largest arable fields on Mt. Velebit: the fields of Malo and Veliko Rujno at 900 m above sea level. There are two easy paths to Lika from the fields: one through the Ribnička vrata pass (1300 m) to the Oglavinovac pasture and then to Počitelj in Lika, and the other through the passes of Stražbenica (1130) and Buljma (1394 m) to Struge and Badanj. From there, it is easy to reach the Medak hill fort on Blitvina glavica (693 m) (Dubolnić 2006a: 27–31; 2008: 12). On the coast, at the foot of Sv. Trojica, there are two coves, Kusača and Šilježetarica, where underwater remains of an antique shipwreck have been found together with diverse archaeological material, which suggests they were used as convenient harbours for small boats. (Dubolnić 2006: 13; 2007: 34, 55). K. Patch mentions finds

Karta 1 Pješačke staze koje vode od Gradine Sveta Trojica prema Lici (autor: V. Glavaš; obrada: D. Vujević)

Map 1 Hiking trails from the Gradina Sveta Trojica site towards Lika (author: V. Glavaš; processed by: D. Vujević)

dine na Dračevcu. Cesta se odatle penje između Stražbenice i Pločetica na Tesanu gredu, prema Gornjoj Bukvi i Kraljičini vratima s kojih se izlazi na prijevoj Mali Halan (1100 m) s ličke strane Velebita u smjeru Sv. Roka i Lovinca. Ova trasa se na pojedinim dijelovima zasigurno poklapala s ranijom predrimskom stazom te je korištena i u srednjem i novom vijeku (Abramić, Colnago 1909: 19–22). Tome u prilog idu i nova rekognosciranja prostora općine Jasenica kojima je uz trasu spomenute rimske prometnice ubicirano nekoliko novih gradinskih lokaliteta (Šarlija 2010: 1–36).

Opisanim prekovelebitskim trasama pješači se u prosjeku oko 7 do 8 sati, pa se u toplijem dijelu godine za dužeg dana, iz Like u Primorje i obrnuto, ovisno o trasi, može stići za pola dana hoda. Na taj način se roba dopremljena pomorskim putem u priobalne lučice efikasno i (za ondašnje pojmove) u dosta kratkom roku od jednog dana mogla prebaciti u unutrašnjost. To potvrđuje činjenicu da Velebit i nije predstavljao neku ozbiljniju zapreku razmjeni i cirkulaciji materijalnih i kulturnih dobara.

Takvih komunikacija duž Velebita ima zapravo mnogo više jer je čitavi planinski masiv poprečno ispresijecan mnogobrojnim stazama regionalnog ili lokalnog karaktera kojima

of Roman Consular and Imperial coins and one Pharos coin from the Medak area (Patch 1990: 60).

At the beginning of the 20th century, Abramić and Colnago identified the remains of a Roman road connecting Maslenica with Lika. The track can be followed from Lindakuša, along the coastline near Maslenica, to Vulića dolac at the foot of the Dračevac hill fort, then climbing between Stražbenica and Pločetica, through Tesana greda on Gornja Bukva and Kraljičina vrata, leading to the Mali Halan Pass (1100 m) on the Lika side of Mt. Velebit towards Sv. Rok and Lovinac. Certain sections of this route must have followed an earlier pre-Roman trail used both in the Middle Ages and further into the modern period (Abramić, Colnago 1909: 19–22). The new reconnaissance surveys conducted in the Jasenica municipality support this theory as several new hill-fort sites have been found and designated along this Roman road (Šarlija 2010: 1–36).

It takes about 7 to 8 hours of hiking, on average, to cover these routes across Mt. Velebit. When the days are longer, in the warm part of the year, and depending on the trail, walking from Lika to the coastal area of Primorje, or vice versa, may take half a day. This was how merchandise, shipped to the harbours along the coast could have been transported inland efficiently and relatively quickly (in one day). Obviou-

Karta 2 Položaj gradine na Dračevcu uz trasu rimske ceste koja povezuje Liku i more. Cestu su ubicirali Abramić i Colnago početkom 20. st. (autor: V. Glavaš; obrada: D. Vujević)

Map 2 The location of the Dračevac hill fort along the Roman road connecting Lika to the sea. Abramić and Colnago identified the road in the early 20th century (author: V. Glavaš; processed by: D. Vujević)

je do polovice 20. st. cirkulirala trgovina između dviju regija. Uz topografiju gradina i površinske nalaze, o mreži takvih komunikacija svjedoči i živi opticaj novca koji svakako prodira s obale u unutrašnjost te pored ostalih načina trgovanja, postaje ekvivalentom razmjene kako u poslovima domaćih trgovaca tako i onih stranih. Gradnjom cestovnih pravaca za rimske uprave, nekolicina najpovoljnijih prijevoja (Vratnik, Oltari, Baške Oštarije, M. Halan) postaju ključnim punktovima u prometnoj povezanosti Primorja sa zaleđem kuda su najefikasnije prodirali vojni pohodi i trgovina kao najznačajniji faktori romanizacije nekog područja (Glavaš 2011: 5–18).

Teritorij zajednice čiji je centar vjerojatno bio na Gradini sv. Trojica je, poput ostalih podvelebitskih *civitates*, zauzima mnogo veću površinu nego u ostalih liburnskih zajednica čime je kompenziran nedostatak obradivih površina. Podvelebitske zajednice su svoje nedostatke pretvorile u prednosti po kojem je na prostoru razvijeno intenzivno stočarstvo (kojim su stvarani proizvodni viškovi), trgovina solju s unutrašnjosti te trgovina drvetom i drvnim prerađevinama (Dubolnić 2006: 29–31). Primorske zajednice su se izuzetno okoristile ovakvim tranzitnim položajem što se vidi po njihovom prerastanju u centre teritorijalnih zajednica, a kasnije i u rimske municipije (Dubolnić 2007: 13–41).

Pravi predmet trgovine u kojoj je korišten sjevernoafrički novac nam ostaje nejasan. Trgovina je svakako išla pomorskim putom, da li preko italskog poluotoka kako neki tvrde ili direktno pomorskim kontaktima sa sjevernoafričkim državama pokazat će buduća istraživanja. Ovdje ćemo samo spomenuti nalaze višebojnih staklenih perli s prikazom triju lica pronađenih na japodskim nekropolama u Kompolju i Prozoru. Prema jednoj teoriji, one potječu iz crnomorskih radionica (Balén Letunić 1990: 41–54). Druga teorija njihovo porijeklo stavlja u radionice Kartage (Drechsler-Bižić 1987: 414) te je vrlo interesantna ideja o mogućnosti njihove veze sa sjevernoafričkim novcem koji je u velikoj količini otkriven u ostavama na japodskom prostoru (Bonačić-Mandinić 2006: 203).

Na kraju svakako treba ustvrditi da je liburnsko društvo u zadnjim stoljećima svoje samostalnosti prije rimskih osvajanja već bilo dovoljno uznapredovalo za značajnije korištenje novca u privredi. Iako nisu kovali vlastiti novac, Liburni su kao vješti pomorci i trgovci morali koristiti određene monetarne nominale kao platežno sredstvo u trgovini sa ostatkom Sredozemlja, koje su kao posrednici prenijeli u zaleđe na japodski teritorij, ali i dublje u unutrašnjost. Na trasama komunikacija kojima je novac prodirao u unutrašnjost nalazile su se i gradine Sv. Trojica i Dračevac, a nalazi novca na njima potvrđuju aktivnu ulogu na trgovačkim putovima na razmeđu mora i unutrašnjosti.

KATALOG NOVCA

U katalogu se navodi: vrsta i datacija novca, opis aversa i reversa, materijal (AE=bronz, AG=srebro), dimenzije (promjer), debljina, težina, položaj pečata, kovnica i stanje očuvanosti, literatura, mjesto pronalaska i smještaj novca. Numeričke oznake novca u katalogu prate oznake novca na slikovnom materijalu (table).

sly, Mt. Velebit posed no serious obstacle to trading and the circulation of material and cultural goods.

There are, in fact, many such routes across Mt. Velebit, because the whole mountain range is interspersed with numerous trails of regional or local character, which enabled free trade between the two regions until the second half of the 20th century. Not only hill-fort topography and surface finds testify to such a traffic network, but also a lively money flow spreading inland from the coast and gradually replacing barter in local and foreign trade. Road construction during the Roman administration turned some of the easily negotiable passes (Vratnik, Oltari, Baške Oštarije, Mali Halan) into key junctions on the traffic routes between Primorje and the hinterland, ensuring efficient connections for military and commercial purposes (the two most significant factors of Romanization) (Glavaš 2011: 5–18).

The territory of the community, probably with the Gradina Sv. Trojica site as its centre, like the other *civitates* in the Velebit area, occupied a larger area than other Liburnian communities, thus compensating for the lack of arable land. The communities in the Velebit area turned their defects into advantages, i.e. they started raising livestock (creating production surpluses), traded salt with the hinterland and developed wood and timber trade (Dubolnić 2006: 29–31). The Primorje communities profited abundantly from their location at crossroads, which can be seen from their development into territorial community centres, and later on into Roman municipalities (Dubolnić 2007: 13–41).

The line of commerce in which North African coins were used remains vague. Trade was definitely carried out by sea. Whether across the Italic peninsula or directly through maritime contacts with the North African states, it remains to be discovered in future research. In this context, we will only mention the finds of multicoloured-glass beads depicting three faces, found in the lapodic necropolises in Kompolje and Prozor. One theory suggests they originate from the Black Sea workshops (Balén Letunić 1990: 41–54). Another theory links them to the Cartaginian workshops (Drechsler-Bižić 1987: 414), developing an interesting idea about their connection to the great quantity of North African coins discovered in hoards on lapodic territory (Bonačić-Mandinić 2006: 203).

Finally, we must conclude that the Liburnian society, during the final centuries of its independence and before the Roman conquests, was advanced enough to use coins more intensively in its economy. The Liburnians, skilled seamen and tradesmen, did not mint their own money; they must have used certain denominations as the medium of exchange in trade with other Mediterranean countries, which they then spread, as mediators, to the lapodic hinterland and even deeper inland. The Sv. Trojica and Dračevac hill forts were situated on roads used for transferring money inland, and the coins discovered on those sites confirm their active role in the commerce between the sea and the hinterland.

COIN CATALOGUE

The catalogue lists: coin type and date, description of the obverse and reverse, material (AE=bronze, AG=silver), dimensions (diameter), thickness, weight, position of the stamp, the mint, level of preservation, literature, place of discovery and location where the coin is kept. The numerical designations of the coins in the catalogue follow the designations of the pictures (tables).

1. Hispania, *Castulo Tarraconensis*, 165. – 80. g. pr. Kr.
Av. Glava muškarca s dijademom-trakom d., uz glavu ru-
ka, uokolo točkasta kružnica.

Rv. Krilata sfinga s kacigom na glavi korača d., uokolo bi-
serna kružnica, u odsječku legenda (nije sačuvana).

AE, as, 26 x 30 mm, 14,81 g, 3 h, kovnica Castulo, dobro
očuvan.

Álvarez Burgos 1984, 544.1; SNG 1984, II, Klagenfurt, T
2/39; SNG 1992, I, Budapest T IV/142.

Pronašao M. Rebić na vršnom dijelu gradine Dračevac u
Jasenicama.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

2. Ilirik, Balej, 260. – 230. g. pr. Kr.

Av. Glava Baleja d., kosa oblikovana kraćim urezima ko-
ji u jednom nizu idu od vrha čela prema tjemenu, orlovski
nos.

Rv. Artemida odjevena u kratki hiton, l., u d. ruci drži
upaljenu baklju, a l. je naslonila na kuk. Natpis na desnoj
strani prema dolje BA[ΣΙΛΕΩΣ] [B]ΑΛΛΑΙ[ΟΥ].

AE, 14 mm, 2,06 g, 1 h, dobro očuvan.

Ciołek 2011, V.1. B

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Tro-
jica.

Smještaj: privatna zbirka Božena Živajića (Split).

3. Ilirik, Balej, 260. – 230. g. pr. Kr.

Av. Glava Baleja d.

Rv. Artemida odjevena u kratki hiton, l., u d. ruci drži
upaljenu baklju, a l. je naslonila na kuk. Koplja nisu vidljivi.
Legenda je izrazito slabo uočljiva, na l. prema dolje [BA]
ΛΛΑ[ΟΥ].

AE, 13 mm, 1,79 g, 6 h, loše očuvan.

Ciołek 2011, V.1. A ili C

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Tro-
jica.

Smještaj: privatna zbirka Božena Živajića (Split).

4. Issa, oko 240. – 220. g. pr. Kr.

Av. Glava Atene Palade sa šljemom d.

Rv. Jelen korača d., desna prednja noga podignuta.
Iznad jelena natpis ΙΣ.

AE, 17 mm, 4,32 g, 6 h, srednje očuvan.

Brunšmid 1998, 19, T. V, 76.

Pronašao M. Rebić na gradini Cvituša kod Lovinca.

Smještaj: privatna zbirka Božena Živajića (Split).

5. Egipat, Ptolomej IV. Philopator, 221. – 205. g. pr. Kr.

Av. Glava Zeusa Amona d., nosi dijademu s floralnim or-
namentom, uokolo točkasta kružnica.

Rv. Orao stoji na snopu munja l., krila sklopljena, rog
izobilja l. od orla, točkasta kružnica; između nogu natpis ΔΙ,
uokolo ΠΤΟΛΕΜΛΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΟΣ.

AE, 43 x 40 mm, 72,12 g, 12 h, kovnica Aleksandrija, izvr-
sno očuvan, po sredini probušen.

SNG 1969, Copenhagen Pl. 7/199–200; Svoronos 1904,
1125; Visoná 1978/1979, 160/162.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojice.

1. Hispania, *Castulo Tarraconensis*, 165 to 80 BC.

Obv. Male head, diademed with fillet, right, hand in
front, dotted circle around.

Rev. Helmeted sphinx advancing right, pearl circle aro-
und, legend in exergue (not preserved).

AE, as, 26 x 30 mm, 14.81 g, 3 h, Castulo mint, well pre-
served.

Álvarez Burgos 1984, 544.1; SNG 1984, II, Klagenfurt, T
2/39; SNG 1992, I, Budapest T IV/142.

Found by M. Rebić at the top of the Dračevac hill fort in
Jasenice.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Za-
greb).

2. Illyricum, Ballaios, 260 to 230 BC.

Obv. Head of Ballaios right, hair exhibiting short grooves
in a row from the top of the forehead to the crown, aquiline
nose.

Rev. Artemis wearing a short chiton left, right hand hol-
ding lit torch, left leaning on hip. Inscription on the right
towards bottom: BA[ΣΙΛΕΩΣ] [B]ΑΛΛΑΙ[ΟΥ].

AE, 14 mm, 2.06 g, 1 h, good condition.

Ciołek 2011, V.1. B

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradi-
na Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Božen Živajić (Split).

3. Illyricum, Ballaios, 260 to 230 BC.

Obv. Head of Ballaios, right.

Rev. Artemis wearing a short chiton left, right hand hol-
ding lit torch, left leaning on hip. Spears not visible. Legend
barely visible, from left to bottom: [BA]ΛΛΑ[ΟΥ].

AE, 13 mm, 1.79 g, 6 h, poor condition.

Ciołek 2011, V.1. A ili C

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradi-
na Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Božen Živajić (Split).

4. Issa, around 240 to 220 BC.

Obv. Head of Athena Pallada with crested helmet right.

Rev. Deer walking right, right front leg raised. Above
deer inscription ΙΣ.

AE, 17 mm, 4.32 g, 6 h, good condition.

Brunšmid 1998, 19, T. V, 76.

Found by M. Rebić on the Cvituša hill fort near Lovinac.

Location: private collection of Mr. Božen Živajić (Split).

5. Egypt, Ptolemy IV Philopator, 221 to 205 BC.

Obv. Diademed head of Zeus Ammon right, diadem
with floral ornament. Surrounded by dotted circle.

Rev. Eagle standing left on thunderbolt bundle, wings
folded, cornucopia to left of eagle, dotted circle; inscription
between legs ΔΙ, around: ΠΤΟΛΕΜΛΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΟΣ.

AE, 43 x 40 mm, 72.12 g, 12 h, Alexandria mint, extremely
fine condition, pierced in the middle.

SNG Copenhagen 199–200; Svoronos 1125; Visoná
160/62.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradi-
na Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Za-
greb).

- Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).
6. Kartaga, 200. – 146. g. pr. Kr.
Av. Glava božice Tanit okrunjene vijencem klasja I.
Rv. Konj stupa d., ispod nečitljivo slovo.
AE, 27,5 x 28 mm, 14,33 g, 12 h, kovnica Kartaga, dobro očuvan.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995a, I, 84/256.
Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.
Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).
7. Kartaga, 200. – 146. g. pr. Kr.
Av. Glava božice Tanit okrunjene vijencem klasja I., uokolo biserna kružnica
Rv. Konj stupa d.
AE, 28 mm, 15,59 g, kovnica Kartaga, 12 h, srednje očuvan.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995b, II, 84/256.
Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.
Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.
8. Kartaga, 200. – 146. g. pr. Kr.
Av. Glava božice Tanit okrunjene vijencem klasja I.
Rv. Konj stupa d.
AE, 27 x 29 mm, 14,42 g, 12 h, kovnica Kartaga, loše očuvan.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995b, II, 84/256.
Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojice.
Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru
9. Kartaga, 221. – 210. g. pr. Kr.
Av. Glava božice Tanit I.
Rv. Konj stoji d., glava okrenuta natrag.
AE, 20 x 21mm, 4,81 g, 12 h, kovnica Kartaga, srednje očuvan.
Manfredi 1995b, II, 78/231.
Pronađen 2008. prilikom arheoloških rekognosciranja na južnim obroncima Gradine Sv. Trojice (u profilu probijene ceste).
Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.
10. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).
Av. Glava bradatog muškarca s dijademom I., ispod točka, uokolo biserna kružnica.
Rv. Konj u slobodnom trku I.
AE, 26 x 27 mm, 12,29 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.
Mazard 1955, 49.
Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Tro-
6. Carthage, 200 to 146 BC.
Obv. Head of goddess Tanit with harvest wreath left.
Rev. Walking horse right, illegible letter below.
AE, 27.5 x 28 mm, 14.33 g, 12 h, Carthage mint, good condition.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995a, I, 84/256.
Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.
Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).
7. Carthage, 200 to 146 BC.
Obv. Head of goddess Tanit with harvest wreath left, pearl circle around.
Rev. Walking horse right.
AE, 28 mm, 15.59 g, Carthage mint, 12 h, good condition.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995b, II, 84/256.
Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.
Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.
8. Carthage, 200 to 146 BC.
Obv. Head of goddess Tanit with harvest wreath left.
Rev. Walking horse right.
AE, 27 x 29 mm, 14.42 g, 12 h, Carthage mint, poor condition.
SNG 1969, Italia, Pl. LVIII/858; SNG 1969, North Africa, Pl. 16/410-412; Manfredi 1995b, II, 84/256.
Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.
Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.
9. Carthage, 221 – 210 BC.
Obv. Head of goddess Tanit left.
Rev. Horse standing still right, head turned backwards.
AE, 20 x 21mm, 4.81 g, 12 h, Carthage mint, well preserved.
Manfredi 1995b, II, 78/231.
Found in 2008 during archaeological field surveys on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site (in the profile of the macadam road).
Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.
10. Numidia, Masinisa, 208 – 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).
Obv. Diademed bearded male head left, pellet below, surrounded by pearl circle.
Rev. Horse galloping left, pellet below.
AE, 26 x 27 mm, 12.29 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.
Mazard 1955, 49.
Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.
Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

jica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

11. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 27 x 28,5 mm, 17,85 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

12. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 25 x 28 mm, 15,23 g, 12 h, nepoznata kovnica, dobro očuvan.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

13. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 26,5 x 28 mm, 14,23 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

14. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 24 x 26,5 mm, 13,50 g, 12 h, nepoznata kovnica, dobro očuvan.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

15. Numidija, Masinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 26 mm, 14,34 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan. Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

11. Numidia, Masinisa, 208 to 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. galloping horse left, pellet under belly.

AE, 27 x 28.5 mm, 17.85 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

12. Numidia, Masinisa, 208 to 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle around.

Rev. Horse galloping left, pellet below.

AE, 25 x 28 mm, 15.23 g, 12 h, unknown mint, good condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

13. Numidia, Masinisa, 208 to 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left, pellet below.

AE, 26.5 x 28 mm, 14.23 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

14. Numidia, Masinisa, 208 – 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left, pellet below.

AE, 24 x 26.5 mm, 13.50 g, 12 h, unknown mint, good condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

15. Numidia, Masinisa, 208 to 148 BC, or his successors (Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left, pellet below.

AE, 26 mm, 14.34 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

16. Numidia, Masinisa, 208 to 148 BC, or his successors

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

16. Numidija, Mazinisa 208. – 148. g. pr. Kr. ili njegovi nasljednici (Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr., Gulusa i Mastanbal).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., ispod trbuha točka.

AE, 25,5 x 26,5 mm, 12,81 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

17. Numidija, Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr.

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l.

AE, 27 mm, 11,83 g, 12 h, nepoznata kovnica, dobro očuvan.

Mazard 1955, 45; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/504; SNG 1994, Sassari, T 60/867.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Maje Marasovića (Starigrad Paklenica).

18. Numidija, Micipsa, 148. – 118. g. pr. Kr.

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l.

AE, 26 x 27 mm, 14,29 g, 12 h, nepoznata kovnica, dobro očuvan.

Mazard 1955, 45; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/504; SNG 1994, Sassari, T 60/867.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

19. Numidija, Micipsa, Gulusa i Mastanbal (148. – 118. g. pr. Kr.) ili kasnije Adherbal (118. – 112. g. pr. Kr.).

Av. Glava bradatog muškarca l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj stupa l., iznad sunce, ispod teško vidljivo MN.

AE, 23 x 24,5 mm, 8,39 g, 12 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.

Mazard 1955, 57; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/495.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

20. Numidija, Micipsa, Gulusa i Mastanbal (148. – 118. g. pr. Kr.) ili kasnije Adherbal (118. – 112. g. pr. Kr.).

Av. Glava bradatog muškarca s dijademom l., uokolo biserna kružnica.

Rv. Konj u slobodnom trku l., iznad sunce, ispod slabo vidljivo MN.

(Micipsa, 148 to 118 BC, Gulusa and Mastanbal).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left, pellet below.

AE, 25.5 x 26.5 mm, 12.81 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 50; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/506-507.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

17. Numidia, Micipsa, 148 to 118 BC.

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left.

AE, 27 mm, 11.83 g, 12 h, unknown mint, fine condition.

Mazard 45; SNG Copenhagen, Pl. 19/504; SNG Sassari, T 60/867.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Majo Marasović (Starigrad Paklenica).

18. Numidia, Micipsa, 148 to 118 BC.

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle.

Rev. Horse galloping left.

AE, 26 x 27 mm, 14.29 g, 12 h, unknown mint, fine condition.

Mazard 1955, 45; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/504; SNG 1994, Sassari, T 60/867.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

19. Numidia, Micipsa, Gulusa and Mastanbal (148 to 118 BC) or later Adherbal (118 to 112 BC).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle around.

Rev. Horse walking left, sun above, barely visible MN below.

AE, 23 x 24.5 mm, 8.39 g, 12 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 57; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/495.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

20. Numidia, Micipsa, Gulusa and Mastanbal (148 to 118 BC) or later Adherbal (118 to 112 BC).

Obv. Diademed bearded male head left, pearl circle around.

Rev. Horse galloping left, sun above, barely visible MN below.

AE, 28 mm, 13.14 g, 1 h, unknown mint, extremely fine condition.

Mazard 1955, 57; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/495.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Majo Marasović (Starigrad Paklenica).

21. Republic (anonymous), 135 to 125 BC.

AE, 28 mm, 13,14 g, 1 h, nepoznata kovnica, izvrsno očuvan.

Mazard 1955, 57; SNG 1969, Copenhagen, Pl. 19/495.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Maje Marasovića (Starigrad Paklenica).

21. Republika (anonimni), 135. – 125. g. pr. Kr.

Av. Pramac bojnog broda na desno, ROMA u odsječku sprijeda.

Rv. Glava Herkula d.

AE, kvadrans, 16 x 17,5 mm, težina nepoznata, 1 h, loše očuvan.

RRC 1974, 272/2.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve Sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

22. Republika (Cn. Papirius Carbo), 121. g. pr. Kr.

Av. Glava Rome s kacigom d., iza X, u točkastoj kružnici.

Rv. Jupiter u kvadrige d., drži uzde i žezlo u d. ruci, baca munju l. rukom; CARB ispod, ROMA u okviru.

AR, denar, 18 x 22 mm, 3,78 g, 11 h, kovnica Rim, odlično očuvan,

RRC 1974, 279/1.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve Sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

23. Republika (C. Norbanus), 83. g. pr. Kr.

Av. Glava Venere s dijademom d., iza kontrolna oznaka CCXXIII, ispod C-NORBANVS.

Rv. Klas žita, fasces i kaducej u točkastoj kružnici.

AR, denar, 18,5 x 19 mm, 3,87 g, 11 h, kovnica Rim, odlično očuvan.

RRC 1974, 357/1b.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve Sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

24. Republika (C. Egnateuleius), 97. g. pr. Kr.

Av. Glava Apolona d.; iza, C. EGATVLEI·C·F·Q prema dole. Točkasta kružnica.

Rv. Viktorija vješa oklop na tropej; između Viktorije i tropeja, Q; ROMA u odsječku, uokolo točkasta kružnica.

AR, kvinar, 15 x 15,5 mm, 1,61 g, 12 h, kovnica Rim, dobro očuvan.

RRC 1974, 333/1.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve Sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

25. Republika (Cn. Cornelius Lentulus Clodianus), 88. g. pr. Kr.

Av. glava Jupitera s lovorovim vijencem d., u točkastoj kružnici.

Rv. Viktorija d. kruni tropej, d., u odsječku [CN LENT].

AR, kvinar, 13,5 x 14 mm, 1,84 g, 11 h, kovnica Rim, dobro

Obv. Warship prow right, ROMA in exergue at the front.

Rev. Head of Hercules right

AE, quadrans, 16 x 17.5 mm, unknown weight, 1 h, poor condition.

RRC 1974, 272/2.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

22. Republic (Cn. Papirius Carbo), 121 BC.

Obv. Helmeted head of Roma right, X behind, dotted circle around.

Rev. Jupiter in quadriga right, holding reins and scepter in right hand, throwing thunderbolts with left hand; CARB below, ROMA in frame.

AR, denarius, 18 x 22 mm, 3.78 g, 11 h, Rome mint, extremely fine condition,

RRC 1974, 279/1.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

23. Republic (C. Norbanus), 83 BC.

Obv. Diademed head of Venus right, control mark CCXXIII behind, C-NORBANVS below.

Rev. Wheat spike, fasces and caduceus in dotted circle.

AR, denarius, 18.5 x 19 mm, 3.87 g, 11 h, Rome mint, extremely fine condition.

RRC 1974, 357/1b.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

24. Republic (C. Egnateuleius), 97 BC.

Obv. Head of Apollo right; C behind. EGATVLEI·C·F·Q towards bottom. Dotted circle.

Rev. Victory hanging shield on tropaion; Q between Victory and tropaion; in exergue ROMA, dotted circle around.

AR, quinarius, 15 x 15.5 mm, 1.61 g, 012 h, Rome mint, good condition.

RRC 1974, 333/1.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

25. Republic (Cn. Lentulus Clodianus), 88 BC.

Obv. Laureled head of Jupiter right, in dotted circle.

Rev. Victory right crowning tropaion, right, [CN LENT] in exergue.

AR, quinarius, 13.5 x 14 mm, 1.84 g, 11 h, Rome mint, good condition.

RRC 1974, 345/2.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

26. Republic (M. Antonius) 32 to 31 BC.

Obv. Warship right with scepter tied with fillet on prow, inscription ANT. AVG. III VIR. R.P.C., around, in dotted circle.

Rev. Depiction of battle markings and legion identifications LEG XX.

AR, denarius, 15.5 x 18 mm, 3.87 g, 6 h, Marc Anthony's

očuvan.

RRC 1974, 345/2.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

26. Republika (M. Antonius), 32. – 31. g. pr. Kr.

Av. bojni brod d., na pramcu žezlo s vrpcom, uokolo natpis ANT. AVG. III VIR. R.P.C., u točkastoj kružnici.

Rv. prikaz bojnih znakova i oznaka legije LEG XX.

AR, denar, 15,5 x 18 mm; 3,87 g, 6 h, putujuća kovnica Marka Antonija, dobro očuvan.

RRC 1974, 544/36.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica nedaleko od crkve sv. Trojice.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

27. Venecija, razdoblje anonimnog kovanja za Dalmaciju i Albaniju, 17. ili 18. st.

Av. prikaz krilatog lava, uokolo natpis S. MARC. VEN između dviju šesterokrakih zvijezda, u odsječku je slabo čitljiva oznaka, II između dviju zvijezda.

Rv. Natpis DALM /E.T. /ALB. u tri reda, ispod i iznad po jedna rozeta, uokolo biserna kružnica.

AE, *gazzetta*, 26 x 26,5 mm, 4,67 g, 12 h, kovnica Zadar, odlično očuvan.

CNI, 1922, 617.

Pronašao M. Rebić na južnim obroncima Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: privatna zbirka Markice Rebića (Zagreb).

28. Nedefinirani lomljeni novac.

AE, 26 x 27 mm, 8,89 g, istrošen.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

29. Nedefinirani lomljeni novac.

AE, 11 x 14 mm, 1,72 g, loše očuvan.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

30. Nedefinirani lomljeni novac. Na aversu su vidljive dvije točke.

AE, 16 x 29 mm, 7,20 g, istrošen.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

31. Nedefinirani lomljeni novac.

AE, 15 x 25 mm, 7,26 g, loše očuvan.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

32. Nedefinirani lomljeni novac.

AE, 20,2 x 10,5 mm, 7,30 g.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

travelling mint; good condition.

RRC 1974, 544/36.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site near Sv. Trojica church.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

27. Venetia, period of anonymous minting for Dalmatia and Albania, 17th or 18th century.

Obv. Depiction of winged lion, around inscription S. MARC. VEN between two mullets, poorly visible marking in exergue, II between two mullets.

Rev. Inscription DALM /E.T. /ALB. in three rows, beneath and above one rosette, pearl circle around.

AE, *gazzetta*, 26 x 26.5 mm, 4.67 g, 12 h, Zadar mint, extremely well preserved.

CNI, 1922, 617.

Found by M. Rebić on the southern slopes of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: private collection of Mr. Markica Rebić (Zagreb).

28. Indefinable broken coin.

AE, 26 x 27 mm, 8.89 g, worn.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

29. Indefinable broken coin.

AE, 11 x 14 mm, 1.72 g, poorly preserved.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

30. Indefinable broken coin. Two visible dots on obverse.

AE, 16 x 29 mm, 7.20 g, worn.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

31. Indefinable broken coin.

AE, 15 x 25 mm, 7.26 g, poorly preserved.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

32. Indefinable broken coin.

AE, 20.2 x 10.5 mm, 7.30 g.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

33. Indefinable coin.

AE, 20 x 21 mm, 4.94 g, poorly preserved.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

33. Nedefinirani novac.

AE, 20 x 21 mm, 4,94 g, loše očuvan.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

34. Nedefinirani novac.

AE, 24 x 27 mm, 10,07 g, nagoren, loše očuvan.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

35. Nedefinirani komad, *aes rude* ?

Ulomak komada bronce polukružnog oblika, po sredini teče slabo vidljiva oznaka.

AE, 60,2 x 30 mm, debljina 7 mm, 65,94 g, dobro očuvan.

Pronašao M. Rebić na širem prostoru Gradine Sv. Trojica.

Smještaj: obrađuje se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

34. Indefinable coin.

AE, 24 x 27 mm, 10.07 g, scorched, poorly preserved.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

35. Indefinable specimen, *aes rude*?

Fragment of a semi-circular bronze piece, poorly visible marking in the middle.

AE, 60.2 x 30 mm, thickness 7 mm, 65.94 g, good condition.

Found by M. Rebić in the wider area of the Gradina Sv. Trojica site.

Location: being treated at the Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar.

Prijevod / *Translation*
Nikolina Krpan

Lektura / *Proofreading*
Valnea Bressan

T. 1

T.2

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Abramić, M., Colnago, A. 1909, Untersuchungen in Norddalmatien, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologische Institutes in Wien*, 12, 18–110.
- Álvarez Burgos, F. A. 1984, Prontuario de la moneda Hispánica, Madrid.
- Balen Letunić, D. 1990, Perle s tri lica pronađene na području Like, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., 23, 41–54.
- Batović, Š. 1974, Ostava iz Jagodnje Gornje u okviru zadnje faze liburnske kulture, *Diadora*, 7, 159–233.
- Batović, Š. 1987, Liburnska grupa, *Praistorija jugoslavenskih zemalja V* (željezno doba), in: A. Benac (ed.), Sarajevo, 346–351.
- Bonačić Mandinić, M. 2004, *Grčki novac u stalnom postavu Arheološkog muzeja u Splitu*, Split.
- Bonačić Mandinić, M. 2006, *Aes rude* i ostava sjevernoafričkog novca iz Arheološkog muzeja u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 99, 195–205.
- Bonačić Mandinić, M. 2006a, *Rimski republikanski novac u stalnom postavu Arheološkog muzeja u Splitu*, Katalog izložbe, Split.
- Bonačić Mandinić, M., Visona, P. 2002, Monetary circulation of the island of Vis (Issa), c. 350. B. C. – A. D. 600., : N. Cambi et al. [eds.], *Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana*, *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 24. do 26. rujna 1998. godine u Splitu = Greek influence along the east Adriatic Coast. Proceedings of the International Conference held in Split from September 24th to 26th 1998*, Biblioteka Knjiga Mediterana 26, Split, 319–374.
- Brunšmid, J. 1896/97, Nekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji V, Našašće italskih i afričkih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n. s. 2, 42–81.
- Brunšmid, J. 1899/1900, Nekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji, Dodatak k V. Našašće italskih i afričkih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n. s. 4, 81–86.
- Brunšmid, J. 1902, Nekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji; II. dodatak k V. Našašće italskih i afričkih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n. s. 6, 167–170.
- Brunšmid, J. 1905, Nekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji; III. dodatak k V. Našašće italskih i afričkih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n. s. 8, 186–190.
- Brunšmid, J. 1998, *Natpisi i novac grčkih gradova u Dalmaciji*, Split.
- Buttrey, T. V. 1972, Halved Coins, the Augustan Reform, and Horace, Odes I.3, *American Journal of Archaeology*, 76, 1, 31–48.
- Ciołek, Z. 2011, *Emisje króla Ballaiosa początki mennictwa w Ilirii*, Warszawa.
- CNI 1922, *Corpus Nummorum Italicorum*, Vol. VI., Veneto (Zecche minori), Dalmazia - Albania, u Hoepli (ed.), Roma.
- Colnago, A., Keil, J. 1905, Untersuchungen in Norddalmatien, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologische Institutes in Wien*, 8, 47–60.
- Crawford, M. H. 1974, *Roman Republican Coinage*, I–II, Cambridge.
- Čače, S. 1985, *Liburnija u razdoblju od 4. do 1. stoljeća prije nove ere*, Doktorska disertacija, Zadar.
- Čače, S. 2007, Aserija i njezino zaleđe: Bukovica, Zrmanja i južni Velebit, *Asseria*, 5, 39–82.
- Drechsler-Bižić, R. 1987, Japodska grupa, *Praistorija jugoslavenskih zemalja V* (željezno doba), in: A. Benac (ed.), Sarajevo, 391–444.
- Dubolnić, M. 2006, Gradina Kneževići na Malom Libinju, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 3, 54–64.
- Dubolnić, M. 2006a, Prapovijesna nalazišta na području Starigrada Paklenice, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, 1–55.
- Dubolnić, M. 2006b, Rezultati rekonosciranja južnog Velebita (okolica Starigrada Paklenice), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 2, 51–64.
- Dubolnić, M. 2007, *Argyrum* i njegov teritorij u antici, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49, 1–58.
- Dubolnić, M. 2008, Značaj Velikog Vaganca u prometnoj povezanosti primorske padine južnog Velebita i Like u prapovijesti, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 23, 9–22.
- Dubolnić, M. 2008a, Općina Starigrad Paklenica – rekonosciranje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 5, 502–504.
- Dukat, Z. 2001, Numidski i rimski novac s lokaliteta Plešivica-Sedlo, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., 34, 59–64.
- Dukat, Z., Glavičić, A. 1975, Numizmatičke vijesti iz Senja i okolice, *Senjski zbornik*, 6, 167–196.
- Dukat, Z., Mirnik, I. 1976, Pre-Roman Coinage on the Territory of Modern Yugoslavia, *Bulletin of the Institute of Archaeology*, 13, 175–210.
- Dukat, Z., Mirnik, I. 1982, Skupni nalaz rimskog republikanskog novca iz Osora, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 7, Zagreb, 141–153.
- Dukat, Z., Mirnik, I., Narelić J. 1984, Numizmatičke vijesti iz Senja i okolice II, *Senjski zbornik*, 10–11, 41–58.
- Dukat, Z., Mirnik, I. 2008, *Numismatic Collection. Guide.*, Zagreb. (Guides. *The Zagreb Archaeological Museum* 1).
- Glavaš, V. 2011, Prometno i strateško značenje prijevoja Vratnik u antici, *Senjski zbornik*, 37, 5–18.
- Glavičić, A. 1984, Nalazi iz Senja i okolice (VI.), *Senjski zbornik*, 10–11, 7–28.
- Glavičić, M. 1991–1992, Željeznodobna i antička naselja podno Velebita, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 31(18), 97–119.
- Glavičić, M. 1995, Pregled prapovijesnih nalazišta na primorskom obronku Velebita, *Paklenički zbornik*, 1, 215–223.
- Glavinici, M., Kubitschek, W. 1898, Ein Denarfund in Dalmatien, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologische Institutes in Wien*, 1, Wien, 83–84.
- Guido, F. (ed.), 1994, *Sylloge nummorum graecorum*, Italia, Sassari, Museo Arheologico "G. A. Sanna", 1, Sicilia-Numidia, Milano.
- Ilakovac, B., Mirnik, I. 1984, The 1968 Aenona Hoard, *Numismatic chronicle*, 144, 25–28.
- Kirigin, B. 1996, *Issa*, Zagreb.
- Kolak, T. 2001, *Arheološka topografija Like od prapovijesti do srednjeg vijeka*, Magistarski rad, Zagreb.
- Kos, P. 1998, *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb.
- Manfredi, L-I. 1995a, Monete puniche. Repertorio epigrafico e numismatico delle leggende puniche, *Bollettino di numismatica*, Monografia, 6, Rep. Roma.
- Manfredi, L-I. 1995b, Monete puniche nelle collezioni Italiane, II, *Bollettino di numismatica*, Monografia, 6,2, Roma.
- Marović, I. 1988, Novac ilirskog vladara Baleja u Arheološkom muzeju u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 81, 81–145.
- Mimica, B. 1994, *Numizmatika na povijesnom tlu Hrvatske (IV. st. pr. Krista – 1918.)*, Numizmatička biblioteka, Rijeka.
- Mazard, J. 1955, *Corpus Nummorum Numidiae Mauretaniaeque*, Paris.
- Mirnik, I. 1982, Skupni nalazi novca iz Hrvatske III, Skupni nalaz afričkog brončanog novca i aes rude iz Štikade, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., 15, 149–174.
- Mirnik, I. 1987a, Circulation of North African etc. Currency in Illyricum, *Arheološki vestnik*, 38, 369–392.
- Mirnik, I. 1987b, Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici, *Benkovački kraj kroz vjekove*, *Zbornik*, 1, 83–100.
- Mirnik, I. 1987c, Skupni nalazi novca iz Hrvatske V, Ostava iz Gračaca iz godine 1926., *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., 20, 49–84.
- Miškec, A. 2008, Denarni obtok v Istri v antičnem obdobju. Od grškega denarja do vzpostavitve rimskega denarnega sistema, *Annales. Anali za istarske i mediteranske študije*, 18/2, 289–304.
- Olujić, B. 2006, Pod Cvitušom – sustavno iskopavanje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 3, 321–323.
- Olujić, B. 2007, Pod Cvitušom – sustavno iskopavanje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4, Zagreb, 377–378.
- Patch, K. 1990, *Lika u rimsko doba*, Gospić.
- Papadopoli, N. A. 1919, *Le monete di Venezia I*, Venezia 1893, II, Venezia 1907, III, Milano.
- Pegan, E. 1959, Najdba numidijskih novcev iz okolice Obrovca v srednji Dalmaciji, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 61, 154–155.
- Popović, P. 1987, *Novac Skordiska. Novac i novčani promet na centralnom Balkanu od IV do I veka pre n. e.*, Posebna izdanja, 19, Arheološki institut, Beograd – Novi Sad.
- Radman Livaja, I. 2010, *Lokaliteti civilnog karaktera i slučajni nalazi, Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj*, Katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb.
- Rak, Ž. 1987, Novac na zadarskom području od 1410. do 1813. godine, in: Z. Brusić [ed.], *Dvadeset stoljeća upotrebe novca na zadarskom području*, (Katalozi 2), Zadar, 91–118.
- SNG, 1969, *Sylloge Nummorum Graecorum*, North Africa, Syrtica-Mauretania, The Royal collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Jenkins G-K. (ed.), Munksgaard-Copenhagen.
- SNG 1984, *Sylloge Nummorum Graecorum*, Austria, II. Teil: Spanien – Gallien, Keltenlander, Sammlung Dreer, Klagenfurt im Landesmuseum für Karnten, Klagenfurt.
- SNG, 1992, *Sylloge Nummorum Graecorum*, Hungary, I, *Hispania-Sicilia*,

- Magyar Nemzeti Múzeum*, Torbágyi, M. (ed.), *Budapest SNG*, 1994, *Sylloge Nummorum Graecorum*, Italia - Sassari, Museo Archeologico "G. A. Sanna", Vol. I, Sicilia-Numidia, ennerre S.r.l. (ed.), Milano.
- Svoronos, I. N. 1904, *Ta nomisnata tou kratous ton Ptolemaion*, Athenai.
- Šarlija, T. 2010, Prometno značenje Jasenica u prapovijesti i antici, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 52, 1–43.
- Šašel Kos M. 2007, The Illyrian king Ballaeus - some historical aspects, in: D. Berranger-Auserve [ed.], *Émpire, Illyrie, Macédoine*, Clermont-Ferrand, [125]-138 (*Collection Erga* 10).
- Šeparović, T. 2003, Predrimski novac u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika, *Opuscula Archaeologica*, 27, 417–433.
- Šeparović, T. 2005, Revizija skupnog nalaza novca iz Kruševa kod Obrovca, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 98, 63–71.
- Šeparović, T. 2008, Osvrt na legijske denare Marka Antonija s posebnim naglaskom na nalaze toga novca u sjevernoj Dalmaciji, *Archaeologia Adriatica*, II, 269–274.
- Škegro, A. 1999, A large North African, Carthage bronze coin from the numismatic collection of the Franciscian Monastery in Kreševo (Central Bosnia), *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 38(25), 17-25.
- Truhelka, Č. 1893, Depotfund afrikanischer und anderer Bronzemünzen vom Vrankamen bei Krupa, *Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnia und der Hercegovina*, I, Bosnisch-Hercegovinischen Landesmuseum in Sarajevo, Wien, 185.
- Visoná, P. 1985, Coins of Ballaios found in Italy, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 78, 117–122.
- Visoná, P. 1989, Finds of Numidian Coins (C. 294-148 B.C.) in North Africa, *Trésors monétaires*, 11, 18-23.
- Visoná, P. 1978 - 1979, A Hoard of Ptolemaic Bronze Coins in the J. Paul Getty Museum, *The J. Paul Getty Museum Journal*, 6-7, 153-162.
- Visoná, P. 1996, The Chronology of Issa's Early Hellenistic Coinage, I Numizmatički kongres u Hrvatskoj, *1st Internatonal Numismatical Congress in Croatia*, (INNC 95), 12. – 15. 10. 1995, Opatija, *Zbornik radova*, Opatija, 149-160.
- Visoná, P. 1998, Carthaginian Coinage in Perspective, *American Journal of Numismatic*, Second series, 10, The American Numismatic Society, 1-27.

